

Παραγωγή Βοηθητικού
Εκπαιδευτικού Υλικού για
την Εισαγωγή Θεμάτων
Σχετικά με τα Φύλα στην
Εκπαιδευτική Διαδικασία

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ Φ.Π.Ψ.
ΤΟΜΕΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ-2000-2006)

ΜΕΤΡΟ 4.1

ΕΝΕΡΓΕΙΑ 4.1.1

«ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ»

Κατηγορία Πράξης 4.1.1.δ

*«Παραγωγή βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού για την εισαγωγή θεμάτων σχετικά
με τα φύλα στην εκπαιδευτική διαδικασία»*

ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΕΡΓΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΕΛΕΝΗ ΜΑΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ

ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	4
Εισαγωγή	7
1.Μεθοδολογία Υλοποίησης του Έργου	13
1.1 Έργο-Υποέργα	13
1.2 Ανάπτυξη Δομής για την Υλοποίηση του Φυσικού Αντικειμένου: συγκρότηση ειδικών ομάδων.....	15
1.2.1 Επιστημονική ομάδα.....	15
1.2.2 Ερευνητική Ομάδα.....	17
1.2.3 Ομάδα Γραμματειακής και Οικονομικής στήριξης του Έργου.....	19
1.3 Φάσεις Υλοποίησης	20
1.3.1 Πρώτη Φάση	20
1.3.2 Δεύτερη Φάση.....	21
1.3.2.α Εκτύπωση και Αναπαραγωγή των Πακέτων του Έντυπου και Ηλεκτρονικού Υλικού.....	21
1.3.2.β Στήριξη Διευρυμένης Εφαρμογής από Στελέχη Εκπαίδευσης του ΥΠ.Ε.Π.Θ.	24
1.3.2.γ Διεξαγωγή Ενημερωτικών/Επιμορφωτικών Ημερίδων Στελεχών Εκπαίδευσης του ΥΠ.Ε.Π.Θ.....	25
2. Έντυπο υλικό: Σύντομη παρουσίαση του περιεχομένου των βιβλίων και ενδεικτικές απόψεις/αξιολογήσεις των στελεχών	33
2.1. Παιδαγωγικές παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων στο Νηπιαγωγείο: Βιβλίο εγχειρίδιο για τις/τους νηπιαγωγούς	33
2.2 Εκπαιδευτικές παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων στο σχολείο: Βιβλίο - εγχειρίδιο για τους/τις εκπαιδευτικούς :	34
2.3 Βιβλίο- Φύλο και Νέα Επαγγέλματα	36
2.4 Βιβλίο-Δοκίμια	37
2.5 Βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό (Φυλλάδια Συμπληρωματικά) για τα σχολικά εγχειρίδια μαθημάτων θεωρητικής και θετικής κατεύθυνσης.....	38
3. Ηλεκτρονικό υλικό	40
3.1 Οπτικοακουστικό/ πολυμεσικό υλικό.....	40
3.2 Δικτυακός τόπος/ ιστοσελίδα.....	43
4. Τελική Φάση Υλοποίησης του Έργου: Διευρυμένη Εφαρμογή	44
4.1 Πραγματοποίηση συναντήσεων ενημέρωσης/διάχυσης του υλικού στην εκπαιδευτική κοινότητα	44
4.2 Υλοποίηση παρεμβάσεων από τους/τις εκπαιδευτικούς της τάξης με τη χρήση του υλικού	45

Παραγωγή Βοηθητικών
Εκπαιδευτικών Υλικών για
την Εισαγωγική Θεμάσιμη
Σχετικά με τα Φύλα στην
Εκπαιδευτική Διαδικασία

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΠΣ
ΤΟΜΕΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

..... Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ) .....

4.3 Δυσκολίες κατά την υλοποίηση της Διευρυμένης Εφαρμογής.....	47
4.4 Προτάσεις των Στελεχών	49
<i>Επίλογος- Προτάσεις .....</i>	<i>Error! Bookmark not defined.</i>

Πρόλογος

Η παρούσα τελική έκθεση υποβάλλεται στα πλαίσια του Έργου "**Παραγωγή βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού για την εισαγωγή θεμάτων σχετικά με τα φύλα στην εκπαιδευτική διαδικασία**" που εντάχθηκε στον Άξονα Προτεραιότητας 4 του ΕΠΕΑΕΚ II, Πράξη 4.1.1.δ ("*Προγράμματα υποστήριξης της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για γυναίκες*"). Μεσοπρόθεσμος και κυρίως μακροπρόθεσμος στόχος του συγκεκριμένου Έργου είναι η ανάπτυξη γόνιμου προβληματισμού σχετικά με τις έμφυλες κοινωνικές σχέσεις και η προώθηση της ισότητας των φύλων στο χώρο της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο, Γενικό Λύκειο και ΕΠΑ.Λ/ΕΠΑ.Σ), μέσω της παραγωγής βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού, έντυπου και ηλεκτρονικού, το οποίο προσφέρεται για χρήση είτε εντός είτε εκτός του σχολικού ωρολογίου προγράμματος.

Εκτός από την εκπόνηση του βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού, στα πλαίσια της διάχυσής του και της στήριξης των εκπαιδευτικών για χρήση και αξιοποίησή του στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας στις σχολικές μονάδες των διαφόρων βαθμίδων, κατά τη φάση της Διευρυμένης Εφαρμογής του Έργου πραγματοποιήθηκαν Ενημερωτικές/Επιμορφωτικές Ημερίδες στις οποίες συμμετείχαν Στελέχη της Εκπαίδευσης, όπως Σχολικοί Σύμβουλοι καθώς και Υπεύθυνοι/ες Αγωγής Υγείας, Υπεύθυνοι/ες Πολιτιστικών Θεμάτων και Καλλιτεχνικών Αγώνων, Υπεύθυνοι/ες Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Σύμβουλοι ΣΕΠ.

Τελικός Δικαιούχος του Έργου ήταν το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, φορέας υλοποίησης ήταν ο Τομέας Παιδαγωγικής του τμήματος Φ.Π.Ψ του ίδιου Πανεπιστημίου, και Επιστημονικά Υπεύθυνη του Έργου ήταν η κ. Ελένη Μαραγκουδάκη, Επίκουρη Καθηγήτρια στον Τομέα Παιδαγωγικής.

Στην έκθεση αυτή εμπεριέχονται τα ακόλουθα:

α) μια σύντομη παρουσίαση της θεωρητικής θεμελίωσης, των στόχων και της μεθοδολογίας υλοποίησης του Έργου, **β)** μια σύντομη παρουσίαση του περιεχομένου των διαφόρων πακέτων του έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού που εκπονήθηκαν στα πλαίσια του Έργου και τις σχετικές απόψεις, εκτιμήσεις και κρίσεις των Στελεχών Εκπαίδευσης που συμμετείχαν στη φάση υλοποίησης της Διευρυμένης Εφαρμογής.

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

Δηλαδή, στις Ενημερωτικές/Επιμορφωτικές Ημερίδες, στη διάχυση και στη χρήση του υλικού στις σχολικές μονάδες των διαφόρων βαθμίδων, γ) οι δυσκολίες που τα Στελέχη αναφέρουν ότι συνάντησαν κατά τη συγκεκριμένη φάση και τέλος δ) οι προτάσεις τις οποίες κατέθεσαν.

Το Έργο "Παραγωγή βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού για την εισαγωγή θεμάτων σχετικά με τα φύλα στην εκπαιδευτική διαδικασία" παρά τις δυσκολίες υλοποίησής του, ολοκληρώθηκε με πολλές οφειλές ευχαριστιών σε αρκετά άτομα που με διάφορες ιδιότητες και από διάφορες θέσεις σε εμπλεκόμενους φορείς το περιέβαλαν με ενδιαφέρον και συνέβαλαν καθοριστικά στην ολοκλήρωση των δράσεων του. Αισθάνομαι λοιπόν την ανάγκη στο σημείο αυτό να εκφράσω τις ειλικρινείς ευχαριστίες μου προς:

- ✓ το ΥΠΕΠΘ και ιδιαίτερα στα κατά περιόδους Διευθυντικά Στελέχη και στις/τους υπαλλήλους της Δ/ΣΕΠΕΔ,
- ✓ το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και συγκεκριμένα στον Πρόεδρο κ. Δ. Βλάχο και στα μέλη του Συντονιστικού Συμβουλίου
- ✓ τη Μονάδα Β3 της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του ΕΠΕΑΕΚ και ιδιαίτερα την Προϊσταμένη κ. Ελένη Κεχρή και τη Διαχειρίστρια του Έργου κ. Λίνα Δαμαστιώτη
- ✓ τους Πρυτάνεις του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, κ.κ. Γ. Δήμου και Ι. Γεροθανάση
- ✓ τη διοίκηση και το προσωπικό της Επιτροπής Ερευνών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και ιδιαίτερα τον Προϊστάμενο Γραμματείας της Επιτροπής Ερευνών κ. Γ. Ντέτσικα και τον Υπεύθυνο του Γραφείου ΕΠΕΑΕΚ κ. Α. Σερβετά
- ✓ τους/τις Προϊσταμένους Παιδαγωγικής και Επιστημονικής καθοδήγησης Α΄/θμιας και Β΄/θμιας Εκπαίδευσης
- ✓ τον Τομέα Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και ιδιαίτερα τους εκάστοτε Διευθυντές του που επέτρεπαν τη χρήση της υλικοτεχνικής υποδομής του Τομέα για τις ανάγκες υλοποίησης του Έργου,
- ✓ τους συναδέλφους/σες μέλη ΔΕΠ που συμμετείχαν στην εκπόνηση του υλικού

Παραγωγή Βοηθητικών
Εκπαιδευτικών Υλικών για
την Εισαγωγική Θεμάσιου
Σχετικά με τα Φύλα στην
Εκπαιδευτική Διαδικασία

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΠΨ
ΤΟΜΕΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

..... Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ) .....

- ✓ τα μέλη της ερευνητικής ομάδας καθώς και τα μέλη της ομάδας γραμματειακής στήριξης του Έργου,
- ✓ τα Στελέχη Εκπαίδευσης και τους/τις εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην πιλοτική εφαρμογή του Έργου και τέλος
- ✓ τις εταιρίες που ανέλαβαν την έκδοση του έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού.

Ελένη Μαραγκουδάκη
Ιωάννινα 2009

Εισαγωγή

Η αναγκαιότητα και η σκοπιμότητα υλοποίησης του Έργου **"Παραγωγή βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού για την εισαγωγή θεμάτων σχετικά με τα φύλα στην εκπαιδευτική διαδικασία"** θεμελιώνεται σε μια πληθώρα θεωρητικών και εμπειρικών μελετών οι οποίες συγκλίνουν στις ακόλουθες διαπιστώσεις:

α) η ισότητα των φύλων σε όλους τους κοινωνικούς τομείς παρά τις θεσμικές ρυθμίσεις (νόμος 1329/1983) και παρά τα θετικά βήματα που έχουν σημειωθεί στην κοινωνική θέση των γυναικών, ωστόσο εξακολουθεί να είναι ζητούμενο και γενικότερα να αποτελεί ένα επιδιωκόμενο στόχο,

β) η διαφορετική και άνιση θέση των ανδρών και των γυναικών στον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας είναι ως ένα μεγάλο βαθμό κοινωνικά κατασκευασμένα. Αναλυτικότερα, οι ταυτότητες φύλου -ο ανδρισμός και η θηλυκότητα-, οι τρόποι δηλαδή με τους οποίους το κάθε φύλο υπάρχει χωριστά και σε σχέση με το άλλο, αποτελούν κοινωνικές κατασκευές οι οποίες καθορίζονται ιστορικά και μεταβάλλονται σε σχέση με τα ιστορικά συμφραζόμενα. Ένα αδιάσειστο και από επιχείρημα ως προς το ζήτημα αυτό, αποτελούν οι αλλαγές που έχουν σημειωθεί στις ταυτότητες φύλου διαχρονικά στην Ελλάδα και σε άλλες δυτικές χώρες. Επίσης οι διαφορές, που σύμφωνα με τα δεδομένα ερευνών από το χώρο της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας παρατηρούνται διαπολιτισμικά. Το περιεχόμενο, π.χ., των ταυτοτήτων φύλου και η θέση των γυναικών στις μουσουλμανικές χώρες διαφοροποιούνται σε σχέση με τα αντίστοιχα σε χώρες της Δύσης. Το γεγονός ότι οι βιολογικές προδιαγραφές, συνιστώσες και διαφορές των φύλων παραμένουν σταθερές διαχρονικά και διαπολιτισμικά, αποδυναμώνει και καταρρίπτει το μύθο του άμεσου και απαρέγκλιτου προσδιορισμού των ταυτοτήτων φύλου από το βιολογικό και ανατομικό «πεπρωμένο». Αντίθετα, προκρίνει την εξήγηση στη βάση των εκάστοτε ιστορικά και κοινωνικοοικονομικά οριοθετημένων επιλογών, αποφάσεων, κανονικοτήτων και ευκαιριών,

γ) αυτό όμως που έχει ιδιαίτερη σημασία και αξίζει να αναφερθεί είναι η επίσης κοινή θέση και παραδοχή ότι οι ταυτότητες φύλου δεν υπάρχουν παρατακτικά,

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

άνδρας/γυναίκα-ανδρισμός/θηλυκότητα, αλλά ιεραρχικά με την ανδρική ταυτότητα σε θέση κυρίαρχη και ηγεμονική και τη γυναικεία σε θέση υποδεέστερη και συχνά απαξιώτικη. Αυτή ακριβώς η «επιστημονικά αστήριχτη και κοινωνικά αθέμιτη» άνιση αξιολόγηση και ιεραρχική κατάταξη των ταυτοτήτων φύλου, είναι που αποκρυσταλλώνεται στη διαφορετική και εξουσιαστική θέση των ανδρών και των γυναικών στους διάφορους κοινωνικούς τομείς,

δ) η κατασκευή των ταυτοτήτων φύλου και κυρίως η συναίνεση τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών για την αποδοχή και επιτέλεσή τους αρχίζει με την γέννηση των ατόμων και επιτυγχάνεται έμμεσα και αποτελεσματικά στο πλαίσιο της διαδικασίας κοινωνικοποίησης, μιας διαλεκτικής διαδικασίας αδιάλειπτων και ποικίλων σχετικών «εισροών» από το στενό οικογενειακό περιβάλλον αρχικά και το ευρύτερο κοινωνικό στη συνέχεια και «εκροών», δηλαδή απαντητικών αντιδράσεων από το υποκείμενο / άτομο,

ε) το σχολείο, το οποίο σ' ένα ρητορικό επίπεδο είναι ιδεολογικά ουδέτερο κοινωνικά και άφυλο, στην πράξη συμβάλλει, μέσα από ποικίλες διαδικασίες και πρακτικές στην αναπαραγωγή και συντήρηση των κοινωνικών ανισοτήτων στη βάση της κοινωνικής προέλευσης, του φύλου και της πολιτισμικής ένταξης του μαθητικού πληθυσμού. Η αναπαραγωγική λειτουργία του σχολείου σε ό,τι αφορά τις ποικίλες μορφές κοινωνικής ανισότητας έχει τεκμηριωθεί από μια πληθώρα θεωρητικών και εμπειρικών μελετών στο επιστημονικό πεδίο της Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης από τα μέσα της δεκαετίας του 70 και εξής. Από το ίδιο επιστημονικό πεδίο, σύμφωνα με διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις, συνάγεται ότι παρόλο που η λειτουργία του σχολείου ελέγχεται από τις ευρύτερες κοινωνικοοικονομικές δομές και σχέσεις εξουσίας και εξυπηρετεί τα υλικά και συμβολικά συμφέροντά τους. Ωστόσο, το σχολείο έχει και του αναγνωρίζονται δυνατότητες παρέμβασης προς την κατεύθυνση κοινωνικών αλλαγών και τη διαμόρφωση μιας δικαιότερης προς όλα τα μέλη της κοινωνίας,

στ) σε ό,τι αφορά ειδικότερα τα φύλα, αποτελεί πλέον κοινή αισιόδοξη παραδοχή ότι οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της σχετικής αυτονομίας κατά τη διεκπεραίωση της καθημερινής εκπαιδευτικής διαδικασίας, έχουν δυνατότητες να αναπτύξουν στα αγόρια και στα κορίτσια γόνιμο προβληματισμό, αναστοχασμό και κριτική

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ)

αμφισβήτηση των περιοριστικών και για τα δύο φύλα παραδοσιακών ταυτοτήτων και γενικότερα για τη θέση των ανδρών και γυναικών στον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας.

Επιπλέον, η σκοπιμότητα του Έργου πηγάζει και συνδέεται με τους στόχους της εκπαιδευτικής πολιτικής του ΥΠ.Ε.Π.Θ. για την παροχή ίσων ευκαιριών στα φύλα και γενικά για την προώθηση των αρχών της ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση και μέσω της εκπαίδευσης στην ευρύτερη κοινωνία.

Στα παραπάνω στηρίχθηκε η αναγκαιότητα παραγωγής βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού, σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, το οποίο να:

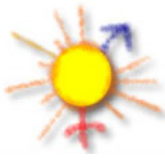
- α) **εισάγει** την προβληματική του φύλου στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας,
- β) **συμβάλλει** στην προώθηση της ισότητας των φύλων σε όλους τους κοινωνικούς τομείς όπως λ.χ. στον ιδιωτικό χώρο της οικογένειας καθώς και στο δημόσιο χώρο της εκπαίδευσης, της αγοράς εργασίας, της πολιτικής, της ψυχαγωγίας κλπ.,
- γ) **προβάλλει** τις πολύπλευρα θετικές διαστάσεις της προώθησης και επίτευξης της ισότητας των φύλων σε όλους τους κοινωνικούς τομείς.

Το βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο εκπονήθηκε στα πλαίσια της Πράξης 4.1.1.δ, απευθύνεται βασικά στους/στις εκπαιδευτικούς και τους παρέχει ιδέες, προτάσεις και γενικά τους/τις ενισχύει να εισάγουν την οπτική του φύλου στην εκπαιδευτική διαδικασία είτε εντός είτε εκτός διδακτικών ωρών. Εκπονήθηκε βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό σε δύο μορφές:

- α) σε έντυπη και
- β) σε ηλεκτρονική

Το έντυπο βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό περιλαμβάνει συνολικά πέντε (5) βιβλία/πακέτα. Τα τέσσερα (4) από αυτά προσφέρονται για χρήση από τους/τις εκπαιδευτικούς με τους/τις μαθητές/τριες. Τα βιβλία/πακέτα αυτά είναι:

- Παιδαγωγικές παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων στο Νηπιαγωγείο: Βιβλίο εγχειρίδιο για τις/τους νηπιαγωγούς

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

- Εκπαιδευτικές παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων στο σχολείο: Βιβλίο - εγχειρίδιο για τους/τις εκπαιδευτικούς
- Βιβλίο –Φύλο και Νέα επαγγέλματα
- Βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό (Φυλλάδια συμπληρωματικά) για τα σχολικά εγχειρίδια μαθημάτων θετικής και θεωρητικής κατεύθυνσης όλων των βαθμίδων
- Βιβλίο-Δοκίμια, το οποίο απευθύνεται αποκλειστικά στους/στις εκπαιδευτικούς και αποσκοπεί να συμβάλλει στην ευρύτερη κατάρτιση και ευαισθητοποίησή τους στη θεματική του φύλου.

Το ηλεκτρονικό βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό περιλαμβάνει δύο (2) πακέτα:

- Οπτικοακουστικό/ πολυμεσικό υλικό
- Δικτυακό τόπο/ ιστοσελίδα www.isotita-epeaek.gr

I. Σε ό, τι αφορά το περιεχόμενο, το βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό:

- ❖ εισάγει στην εκπαιδευτική διαδικασία θέματα και ζητήματα που αφορούν και συνδέονται με τις ασύμμετρες σχέσεις ανάμεσα στα φύλα. Τα εισαγόμενα προς συζήτηση και προβληματισμό θέματα είναι δυνατό να έχουν ως αφορμή το περιεχόμενο των μαθημάτων, που προβλέπονται από το αναλυτικό πρόγραμμα των σχολείων ή να είναι ανεξάρτητα από αυτά.
- ❖ προωθεί την αντίληψη, τις αρχές και γενικά τη φιλοσοφία της ισότητας των φύλων σε όλους τους κοινωνικούς τομείς. Στον ιδιωτικό χώρο της οικογένειας καθώς και στο δημόσιο χώρο της εκπαίδευσης, της εργασίας, της πολιτικής, της ψυχαγωγίας κλπ.
- ❖ προβάλλει την επίτευξη της ισότητας των φύλων ως μια βασική και θεμελιώδη αρχή της δημοκρατίας
- ❖ αναδεικνύει και προβάλλει τη συμμετοχή και τη θετική συνεισφορά των γυναικών στην οικογένεια, στην αγορά εργασίας και γενικά στην εξέλιξη, την ανάπτυξη και πρόοδο της κοινωνίας διαχρονικά.
- ❖ αναδεικνύει τη σχέση ανάμεσα στην επίτευξη της ισότητας των φύλων και την οικονομική ανάπτυξη των σύγχρονων κοινωνιών
- ❖ συμφιλιώνει τον ιδιωτικό με το δημόσιο χώρο και κατ' αντιστοιχία τη γυναικεία με την ανδρική ταυτότητα.

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

II. Σε ό, τι αφορά την παιδαγωγική και διδακτική μεθοδολογία, το βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό:

- ✓ αποδομεί τις κυρίαρχες παγιωμένες ανισομερείς διχοτομίες φύλου. Δηλαδή, όχι μόνο δεν αναπαράγει τα παραδοσιακά κοινωνικά στερεότυπα με βάση το φύλο, αλλά εγείρει γόνιμο προβληματισμό και παρακινεί εποικοδομητικές συζητήσεις προς την κατεύθυνση εξάλειψής τους.
- ✓ χρησιμοποιεί μη σεξιστική γλώσσα, όπως π.χ. αναφέρει και τα δύο γένη άρθρων, ουσιαστικών, επιθέτων π.χ. οι μαθητές και οι μαθήτριες, ο και η εκπαιδευτικός κλπ.
- ✓ υιοθετεί τη χρήση της βιωματικής προσέγγισης έτσι ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες με βάση τις υπάρχουσες εμπειρίες, βιώματα και γνώσεις τους να παρακινούνται σε προβληματισμό και κριτική αναθεώρηση των κυρίαρχων απαξιωτικών κοινωνικών αντιλήψεων για το γυναικείο φύλο.
- ✓ μπορεί να χρησιμοποιείται παράλληλα-συμπληρωματικά με ή/και ανεξάρτητα από τα εγκεκριμένα σχολικά εγχειρίδια
- ✓ συμβάλλει στην ανάπτυξη διαφόρων νοητικών και γνωστικών ικανοτήτων καθώς και μορφών συνεργασίας ή ευγενούς άμιλλας στο μαθητικό πληθυσμό με το να προτείνει ποικίλες εναλλακτικές μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης όπως π.χ. εργασία σε ομάδες, ασκήσεις ευαισθητοποίησης, κουίζ, project, έρευνα δράσης κλπ.
- ✓ είναι σαφές και κατανοητό, επιμελημένο ως προς την εμφάνιση και οπωσδήποτε εύκολα προσβάσιμο τόσο στο διδακτικό προσωπικό όσο και στο μαθητικό πληθυσμό
- ✓ εμπεριέχει εικονογράφηση, η οποία είναι συναφής με το εκάστοτε υπό συζήτηση θέμα π.χ. εικόνες από την οικογένεια, από χώρους εργασίας κλπ., οι οποίες προωθούν την αντίληψη της ισότητας του φύλου. Η εικονογράφηση προσιδιάζει προς την ηλικία των μαθητών και των μαθητριών που απευθύνεται.

Ένα βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό με τις παραπάνω προδιαγραφές έχει πολλές πιθανότητες να συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση των δύο βασικών συντελεστών της εκπαιδευτικής διαδικασίας, των μαθητών/τριών και των εκπαιδευτικών στο ζήτημα

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

των ασύμμετρων διαφυλικών σχέσεων, έτσι ώστε, **οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναπτύσσουν κριτικό πνεύμα και στάση προς:**

- τις ίδιες τις προσωπικές τους αντιλήψεις και αναπαραστάσεις για τα φύλα
- τον τρόπο και τις πρακτικές μέσω των οποίων αυτές διαμορφώθηκαν
- τους τρόπους με τους οποίους προβάλλονται τα φύλα στο περιεχόμενο των σχολικών εγχειριδίων, λογοτεχνικών έργων, ημερήσιο και περιοδικό τύπο, ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων κλπ.
- τις πατριαρχικές δομές της κοινωνίας και την υποδεέστερη θέση των γυναικών στις θεωρούμενες σύγχρονες δημοκρατίες
- τις ίδιες τις προσωπικές τους επιλογές σε ό, τι αφορά την επαγγελματική τους κατεύθυνση, τις επαγγελματικές τους φιλοδοξίες και στόχους και κυρίως
- να ενδυναμωθούν και να ενισχυθούν να επιλέξουν την εκπαιδευτική και την επαγγελματική τους κατεύθυνση, πορεία και εξέλιξη υπερβαίνοντας τους περιορισμούς των σχετικών στερεότυπων αντιλήψεων που συντηρούν τον κάθετο και οριζόντιο διαχωρισμό των θέσεων εργασίας με βάση το φύλο. Οι εκπαιδευτικοί- άνδρες και γυναίκες- να είναι σε θέση να:
- εντοπίζουν την ανισότητα και διάκριση των φύλων σε όλους τους κοινωνικούς τομείς, αλλά ιδιαίτερα στο χώρο εργασίας τους, στην εκπαίδευση
- κατανοούν τον αναπαραγωγικό ρόλο του σχολείου στη συντήρηση της κοινωνικής ανισότητας με βάση το φύλο
- προωθούν την ισότητα των φύλων με βάση τα σχετικά επιστημονικά δεδομένα
- σχεδιάζουν και να υλοποιούν παρεμβάσεις με στόχο την προώθηση της ισότητας των φύλων είτε εντός είτε εκτός ωρών διδασκαλίας.

Έχει επίσης πολλές πιθανότητες να συμβάλλει σε μια έμμεση ευαισθητοποίηση των γονέων στα πλαίσια συζητήσεων με τα παιδιά, έτσι ώστε να:

- γνωρίζουν και να εξοικειωθούν με τις αρχές και τη φιλοσοφία της ισότητας των φύλων
- προβληματιστούν για το διαφορετικό τρόπο αντιμετώπισης και γενικά διαπαιδαγώγησης των παιδιών τους ανάλογα με το φύλο τους
- στηρίζουν τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των παιδιών χωρίς τους στερεότυπους περιορισμούς του φύλου.

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ)

Των συγγραφέων των σχολικών εγχειριδίων, έτσι ώστε να :

- αποφεύγουν την αποτύπωση των παραδοσιακών κοινωνικών στερεοτύπων των φύλων στο περιεχόμενο των σχολικών εγχειριδίων
- αποφεύγουν το σεξισμό στη γλώσσα
- εμπλουτίζουν τις διάφορες θεματικές με τη διάσταση του φύλου

Των Στελεχών/ Συμβούλων Εκπαίδευσης, έτσι ώστε να :

- εμπλουτίζουν τις διοικητικές και συμβουλευτικές τους παρεμβάσεις υιοθετώντας αρχές και πρακτικές που προάγουν την ισότητα των φύλων στο χώρο της εκπαίδευσης.

1. Μεθοδολογία Υλοποίησης του Έργου

Στην ενότητα αυτή περιγράφεται η μεθοδολογία υλοποίησης του Έργου. Αναλυτικότερα παρουσιάζονται τα Έργα/Υποέργα, η επιστημονική και η ερευνητική ομάδα, η ομάδα γραμματειακής και οικονομικής στήριξης του Έργου και οι δύο φάσεις υλοποίησης του Έργου.

1.1 Έργο-Υποέργα

Το Έργο υλοποιήθηκε στα πλαίσια των παρακάτω επτά (7) υποέργων:

1. Αυτεπιστασία παραγωγής βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού για την εισαγωγή θεμάτων σχετικά με τα φύλα στην εκπαιδευτική διαδικασία
2. Επιμέλεια και αναπαραγωγή έντυπου υλικού
3. Επιμέλεια και αναπαραγωγή οπτικοακουστικού υλικού
4. Επιμέλεια και αναπαραγωγή πολυμεσικού υλικού
5. Ανάπτυξη διαδικτυακού τόπου
6. Διοργάνωση Ενημερωτικών/Επιμορφωτικών Ημερίδων Στελεχών Εκπαίδευσης του Υ.Π.Ε.Π.Θ.
7. Επιμέλεια και αναπαραγωγή έντυπου υλικού- Β' φάση

Το πρώτο υποέργο αφορούσε στις ενέργειες αυτεπιστασίας που υλοποιήθηκαν με ίδια μέσα και με το ανθρώπινο δυναμικό του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, με τη συνδρομή μελών ΔΕΠ των Πανεπιστημίων Θεσσαλονίκης,

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

Παντείου, Αιγαίου και εξωτερικών συνεργατών κάτω από την καθοδήγηση και τη συνεργασία με την επιστημονική ομάδα υλοποίησης του Έργου.

Το δεύτερο υποέργο αφορούσε στην επιμέλεια και στην εκτύπωση του έντυπου υλικού το οποίο αξιοποιήθηκε στο πλαίσιο της πιλοτικής εφαρμογής του Έργου, καθώς επίσης και στην επιμέλεια και στην αναπαραγωγή του έντυπου υλικού που διατέθηκε στις σχολικές μονάδες μέσω του ΟΕΔΒ, για τις ανάγκες υλοποίησης της Διευρυμένης Εφαρμογής του Έργου.

Το τρίτο υποέργο αφορούσε στην επιμέλεια και στην αναπαραγωγή του οπτικοακουστικού υλικού (βιντεοταινιών-dvd) το οποίο αξιοποιήθηκε στο πλαίσιο της πιλοτικής εφαρμογής του Έργου, καθώς επίσης και στην επιμέλεια και στην αναπαραγωγή των dvd που διατέθηκαν στις σχολικές μονάδες μέσω του ΟΕΔΒ, για τις ανάγκες υλοποίησης της Διευρυμένης Εφαρμογής του Έργου.

Το τέταρτο υποέργο αφορούσε στην επιμέλεια και στην αναπαραγωγή του πολυμεσικού υλικού (cd-rom) το οποίο αξιοποιήθηκε στο πλαίσιο της πιλοτικής εφαρμογής του Έργου, καθώς επίσης και στην επιμέλεια και στην αναπαραγωγή των cd-rom που διατέθηκαν στις σχολικές μονάδες μέσω του ΟΕΔΒ, για τις ανάγκες υλοποίησης της Διευρυμένης Εφαρμογής του Έργου.

Το πέμπτο υποέργο αφορούσε στην ανάπτυξη του διαδικτυακού τόπου. Η ιστοσελίδα που δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια υλοποίησης του Έργου είναι η εξής www.isotita-epaeak.gr

Το έκτο υποέργο αφορούσε στην διοργάνωση Ενημερωτικών/Επιμορφωτικών ημερίδων για τα Στελέχη Εκπαίδευσης του Υ.Π.Ε.Π.Θ.

Το έβδομο υποέργο αφορούσε στην επιμέλεια και στην εκτύπωση του έντυπου υλικού το οποίο αξιοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της Διευρυμένης Εφαρμογής του Έργου στα Νηπιαγωγεία και στην επιμέλεια και στην εκτύπωση του έντυπου υλικού το οποίο αξιοποιήθηκε κατά τη διάρκεια των Ενημερωτικών/Επιμορφωτικών Ημερίδων.

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

1.2 Ανάπτυξη Δομής για την Υλοποίηση του Φυσικού Αντικειμένου: συγκρότηση ειδικών ομάδων

1.2.1 Επιστημονική ομάδα

Η εκπόνηση των πακέτων βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού που προβλέπονταν στα πλαίσια του συγκεκριμένου Έργου, έτσι όπως αναφέρθηκαν επιγραμματικά παραπάνω, απαιτήσε τη συγκρότηση μιας ομάδας επιστημόνων οι οποίες/οι με τεκμήριο τις επιστημονικές δημοσιεύσεις και το διδακτικό έργο, που προσφέρουν σε Τμήματα/Σχολές ΑΕΙ της χώρας, κλήθηκαν να συμμετάσχουν στην εκπόνηση των διαφόρων πακέτων υλικού, στην υλοποίηση της πιλοτικής εφαρμογής, στην εσωτερική αξιολόγηση/βελτίωση του υλικού, καθώς και στην παρακολούθηση/στήριξη της Διευρυμένης Εφαρμογής του Έργου. Ο διαθέσιμος χρόνος για την πλήρη υλοποίηση του Έργου και η ποικιλομορφία του βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού, που εκπονήθηκε, επέβαλε τη συγκρότηση μιας 15/μελούς ομάδας επιστημόνων, οι οποίοι/ες διδάσκουν στα ακόλουθα τέσσερα Πανεπιστήμια της χώρας: Αιγαίο, Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα, Πάντειο.

Τα μέλη της Επιστημονικής Ομάδας του Έργου ήταν:

1. Αθανασιάδης Θεοχάρης, Λέκτορας στο Τμήμα Φ.Π.Ψ. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
2. Δεληγιάννη-Κουϊμτζή Β., καθηγήτρια στο Τμήμα Ψυχολογίας του Α.Π.Θ.
3. Ζιώγου-Καραστεργίου Σ., καθηγήτρια στο Τμήμα Φ.Π. του Α.Π.Θ.
4. Καντζάρα Βασιλική, λέκτορας στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.
5. Κογκίδου Δήμητρα, καθηγήτρια στο Π.Τ.Δ.Ε. του Α.Π.Θ.
6. Μαραγκουδάκη Ελένη, Επίκουρη καθηγήτρια στο Τμήμα Φ.Π.Ψ. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
7. Μαυρογιώργος Γεώργιος, Καθηγητής στο Τμήμα Φ.Π.Ψ. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
8. Νούτσος Χαράλαμπος, Καθηγητής στο Τμήμα Φ.Π.Ψ. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
9. Παλαιολόγου Αγγελική, Επίκουρη καθηγήτρια στο Τμήμα Φ.Π.Ψ. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

10. Σιάνου-Κύργιου Ελένη, αναπληρώτρια καθηγήτρια στο Τμήμα Φ.Π.Ψ. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
11. Στρατηγάκη Μαρία, επίκουρη καθηγήτρια στο Τμήμα Πολιτικής και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.
12. Τρέσσου Ευαγγελία, καθηγήτρια στο Π.Τ.Δ.Ε. του Α.Π.Θ.
13. Παραδείση Μαρία, επίκουρη καθηγήτρια στο Τμήμα Μέσων Επικοινωνίας και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου
14. Γκασούκα Μαρία Διδάσκουσα με το Π.Δ.407/80 στο ΤΕΑΠΗ του Πανεπιστημίου Αιγαίου
15. Πρόκου Ελένη, λέκτορας στο Τμήμα Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών του Παντείου Πανεπιστημίου

Η κατανομή των μελών της **Επιστημονικής Ομάδας κατά Πανεπιστήμια** ήταν η εξής:

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

1. Αθανασιάδης Θεοχάρης
2. Μαραγκουδάκη Ελένη
3. Μαυρογιώργος Γιώργος
4. Νούτσος Χαράλαμπος
5. Παλαιολόγου Αγγελική
6. Σιάνου Ελένη

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

1. Δεληγιάννη-Κουϊμτζή Β.
2. Ζιώγου-Καραστεργίου Σ.
3. Κογκίδου Δήμητρα
4. Τρέσσου Ευαγγελία

Πάντειο Πανεπιστήμιο

1. Καντζάρα Βασιλική
2. Παραδείση Μαρία
3. Πρόκου Ελένη
4. Στρατηγάκη Μαρία

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

1. Γκασούκα Μαρία Διδάσκουσα με το Π.Δ.407/80

1.2.2 Ερευνητική Ομάδα

Επειδή, η υλοποίηση του Έργου, επέβαλε την ανάγκη αναζήτησης και επισκόπησης ενός μεγάλου όγκου σχετικής βιβλιογραφίας καθώς και την αναζήτηση σχετικών πληροφοριών σε ιστοσελίδες, κρίθηκε απαραίτητο η ομάδα των επιστημόνων να πλαισιωθεί από μια ομάδα ερευνητών/τριών οι οποίοι/ες ήταν μεταπτυχιακοί φοιτητές/τριες ή άνεργοι/ες εκπαιδευτικοί. Στην ερευνητική ομάδα κρίθηκε, επίσης, απαραίτητη η συμμετοχή διορισμένων και εν ενεργεία εκπαιδευτικών Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης. Η συμμετοχή των εν ενεργεία εκπαιδευτικών κρίθηκε απαραίτητη αφενός επειδή μέσα στα πλαίσια της καθημερινής εκπαιδευτικής διαδικασίας έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν τόσο το περιεχόμενο των σχολικών εγχειριδίων (στερεότυπα ή/και την ελλειπτικότητα τους σε ό, τι αφορά τη θεματική του φύλου), όσο και τα επίπεδα νοητικής ωρίμανσης των μαθητών/τριών των διαφόρων ηλικιακών φάσεων, τα ενδιαφέροντά τους κλπ. Η συμμετοχή τους, λοιπόν, απέβη χρήσιμη και αποτελεσματική στη δημιουργία όλων των πακέτων, που απευθύνονται για χρήση από τους/τις εκπαιδευτικούς με τα παιδιά στην αίθουσα διδασκαλίας, αλλά ιδιαίτερα στην εκπόνηση του πακέτου "Φυλλάδια-Συμπληρωματικά των Σχολικών Εγχειριδίων". Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα ονοματεπώνυμα των μελών της ερευνητικής ομάδας του Έργου και η κατανομή τους ανά πόλη.

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ)

Κατανομή των μελών της ερευνητικής ομάδας ανά πόλη:

<u>ΙΩΑΝΝΙΝΑ</u>	<u>ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ</u>	<u>ΑΘΗΝΑ</u>
Βασιλείου Ελένη	Δούβλη Γεωργία	Λόος Μαρίνα-Μαργαρέτα
Ζαΐμη Άλκηστη	Ιωάννου Αικατερίνη	Μενίκη Βηθλεέμ
Ζήνδρος Σπύρος	Κανταρτζή Ευαγγελία	Σκόμπα Μαρία
Καναβέλη Ελιάνα	Καραγιαννίδης Θεόδωρος	
Μυσιρλή Αγγελική	Πάτκου Ευδοξία	
Παλιεράκη Καλλιόπη	Περράκη Ευαγγελία	
Παπαγεωργίου Φοίβη	Πλιόγκου Βασιλική	
Παπανικολάου Αντιγόνη	Πολίτης Φώτης	
Πεταλά Αλεξάνδρα	Φούκας Βασίλειος	
Σαββαντίδου Μαρία		
Σούρλου Ευλαμπία		
Χριστοφόρου Φρειδερίκη		
Αναστασιάδου Μαριάνθη		
Γρίβας Αργύρης		

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

1.2.3 Ομάδα Γραμματειακής και Οικονομικής στήριξης του Έργου

Η γραμματειακή/διοικητική και οικονομική στήριξη της υλοποίησης του Έργου καθ' όλη τη διάρκειά του, είχε ανατεθεί σε μια ομάδα δύο ατόμων, το ένα πλήρους και το άλλο μερικής απασχόλησης.

ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Συμεωνίδου Συμέλα
(έναρξη Έργου- 15/6/2005)
Νέγρη Αθηνά
(16/06/2005-30/06/2006)
Νικηφόρου Αναστασία
(01/07/2006-31/10/2008)
Παλαμά Χρυσάνθη
(01/07/2008-31/10/2008)

ΜΕΡΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Αλεξίου Αγγελίνα
(έναρξη Έργου -15/11/2004)
Νέγρη Αθηνά
(16/11/2004-15/06/2005 &
01/07/200-30/11/2006)
Νικηφόρου Αναστασία
(16/06/2005-30/06/06)
Παλαμά Χρυσάνθη
(01/12/06-30/06/2008)

Ο συντονισμός εργασίας των παραπάνω ομάδων σε ό,τι αφορά το χρονοδιάγραμμα εκπόνησης των πακέτων του βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού, έντυπου και ηλεκτρονικού, αλλά κυρίως σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο και τους στόχους του υλικού ήταν ευθύνη του φορέα υλοποίησης και ιδιαίτερα της Επιστημονικά Υπεύθυνης του Έργου.

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

1.3 Φάσεις Υλοποίησης

Το Έργο υλοποιήθηκε σε δύο φάσεις. Η πρώτη φάση περιελάμβανε τα ακόλουθα **Στάδια Εκτέλεσης**:

- **Στάδιο 0.** Διαχείριση Έργου
- **Στάδιο 1.** Ανάπτυξη Έντυπου Υλικού
- **Στάδιο 2.** Ανάπτυξη Ηλεκτρονικού Υλικού
- **Στάδιο 3.** Πιλοτική Εφαρμογή, Εσωτερική Αξιολόγηση και Βελτίωση του Εκπαιδευτικού Υλικού

Η δεύτερη φάση περιελάμβανε το **Στάδιο 4** το οποίο αφορούσε τη Διευρυμένη Εφαρμογή του Έργου. Στο πλαίσιο του Σταδίου 4 έγιναν τα ακόλουθα: α) Ενημερωτικές/Επιμορφωτικές Ημερίδες Στελεχών Εκπαίδευσης β) διάχυση του περιεχόμενου και των στόχων του υλικού στα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας γ) αποστολή του υλικού σε όλες τις σχολικές μονάδες της χώρας και τέλος δ) χρήση και αξιοποίηση του υλικού στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

1.3.1 Πρώτη Φάση

Κατά την πρώτη φάση υλοποίησης του Έργου και συγκεκριμένα στο Στάδιο 0, έγιναν διοικητικές πράξεις ένταξης και παρακολούθησης του Έργου. Το Στάδιο αυτό συνεχίστηκε και κατά τη δεύτερη φάση υλοποίησης του Έργου, περιελάμβανε τις αναγκαίες διοικητικές και οικονομικές πράξεις και ολοκληρώθηκε με τη λήξη του Έργου στις 31/10/2008.

Τα Στάδια 1,2,3 αφορούσαν τις διαδικασίες και τις δραστηριότητες εκπόνησης του έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού για τις ανάγκες υλοποίησης της πιλοτικής εφαρμογής του Έργου. Επιγραμματικά και συνοπτικά η μεθοδολογία/στάδια εκπόνησης του υλικού και γενικότερα υλοποίησης του Έργου ήταν η ακόλουθη: κατά τα στάδια 1,2,3 έγινε αναζήτηση, συλλογή και μελέτη της σχετικής με τα φύλα θεωρητικής και εμπειρικής βιβλιογραφίας-έντυπης και ηλεκτρονικής-καθώς και ανάλυση των σχολικών εγχειριδίων από την οπτική φύλου, από τα μέλη της ερευνητικής ομάδας κάτω από την καθοδήγηση και την επίβλεψη των μελών ΔΕΠ της επιστημονικής ομάδας του Έργου. Στη συνέχεια, έγινε μελέτη

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

και επιλογή του υλικού από τα μέλη της επιστημονικής ομάδας του Έργου και εκπόνηση των διαφόρων πακέτων του έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού για τις ανάγκες της Πιλοτικής εφαρμογής, η οποία έγινε για ένα 5μηνο (από 01-01-06 έως 31-05-06) σε σχολικές μονάδες των Διευθύνσεων Α΄/θμιας και Β΄/θμιας Εκπαίδευσης Ιωαννίνων και Ανατολικής Θεσσαλονίκης. Μετά την υλοποίηση της Πιλοτικής Εφαρμογής του υλικού, έγινε εσωτερική αξιολόγησή της και ακολούθησε η φάση της βελτίωσης του υλικού σύμφωνα με τις παρατηρήσεις και τις επισημάνσεις των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην Πιλοτική Εφαρμογή.

Το βελτιωμένο υλικό υποβλήθηκε στις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠ.Ε.Π.Θ. (Δ/ΣΕΠΕΔ) και μέσω αυτών προωθήθηκε στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο για έγκριση/πιστοποίηση.

Μετά την έγκριση/πιστοποίηση του υλικού από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο στην υπ' αριθ. 41/19-12-2007 συνεδρία του Συντονιστικού Συμβουλίου και σε συνεργασία με τη Δ/ΣΕΠΕΔ άρχισε η υλοποίηση του **Σταδίου 4** η οποία αφορούσε τη Διευρυμένη Εφαρμογή σε όλες τις σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας και η οποία περιγράφεται αναλυτικότερα στη συνέχεια.

1.3.2 Δεύτερη Φάση

Κατά τη δεύτερη φάση υλοποίησης του Έργου και συγκεκριμένα κατά το Στάδιο 4, που αφορούσε στη Διευρυμένη Εφαρμογή έγιναν οι αμέσως παρακάτω δράσεις:

1.3.2.α Εκτύπωση και Αναπαραγωγή των Πακέτων του Έντυπου και Ηλεκτρονικού Υλικού.

Όλα τα πακέτα του βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού στην έντυπη και ηλεκτρονική εκδοχή τους, διορθωμένα και επικυρωμένα από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, αναπαράχθηκαν σε αριθμό αντίστοιχο του αριθμού των σχολικών μονάδων Α΄/θμιας (Νηπιαγωγεία, Δημοτικά) και Β΄/θμιας (Γυμνάσια, Γενικά Λύκεια, ΕΠΑ.Λ./ΕΠΑ.Σ.) οι οποίες σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία της αρμόδιας υπηρεσίας του ΥΠ.Ε.Π.Θ. λειτουργούσαν το σχολικό έτος που

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

τοποθετήθηκε χρονικά η έναρξη της Διευρυμένης Εφαρμογής του υλικού, δηλαδή το σχολικό έτος 2007-2008.

Τα αντίτυπα εστάλησαν μέσω των αγωγών διάθεσης σχολικών βιβλίων του ΥΠ.Ε.Π.Θ. (Ο.Ε.Δ.Β.), σε όλες τις σχολικές μονάδες και ο αριθμός των αντιτύπων που εστάλησαν στον Ο.Ε.Δ.Β., για διάθεση στις σχολικές μονάδες των διαφόρων βαθμίδων ήταν:

Νηπιαγωγεία: 5.650 κασετίνες

Δημοτικά: 5.460 κασετίνες

Γυμνάσια: 1.905 κασετίνες

Γενικά Λύκεια: 1.154 κασετίνες

ΕΠΑ.Λ/ΕΠΑ.Σ: 510 κασετίνες

Με δεδομένες τις διαφοροποιήσεις που, όπως είναι γνωστό, υπάρχουν στην αντιληπτική ικανότητα, στην ωρίμανση κλπ. των μαθητών/μαθητριών και κατ' επέκταση στο αναλυτικό πρόγραμμα και στο περιεχόμενο της διδακτέας ύλης, υπήρξαν αντίστοιχες διαφοροποιήσεις στο περιεχόμενο των κασετινών. Έτσι, το περιεχόμενο των κασετινών ανά βαθμίδα εκπαίδευσης έχει ως εξής:

α) για το Νηπιαγωγείο:

1. Βιβλίο εγχειρίδιο για τις/τους νηπιαγωγούς-Παιδαγωγικές παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων στο Νηπιαγωγείο
2. Βιβλίο-Δοκίμια
3. 1 cd-rom για το Νηπιαγωγείο

β) για το Δημοτικό:

4. Εκπαιδευτικές παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων στο σχολείο: Βιβλίο - εγχειρίδιο για τους/τις εκπαιδευτικούς
5. Βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό (Φυλλάδια συμπληρωματικά) για τα σχολικά εγχειρίδια μαθημάτων θεωρητικής και θετικής κατεύθυνσης της Ε' και ΣΤ τάξης του Δημοτικού
6. Βιβλίο –Φύλο και Νέα επαγγέλματα
7. Βιβλίο-Δοκίμια
8. 1 cd-rom για ηλικίες μαθητών/τριών 11-15 ετών (Δημοτικό-Γυμνάσιο)

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο(Ε.Κ.Τ)

9. 1 dvd “Τα κορίτσια, τα αγόρια, η Μπάρμπι και τα Μαθηματικά”

γ) για το Γυμνάσιο:

1. Εκπαιδευτικές παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων στο σχολείο: Βιβλίο - εγχειρίδιο για τους/τις εκπαιδευτικούς
2. Βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό (Φυλλάδια συμπληρωματικά) για τα σχολικά εγχειρίδια μαθημάτων θεωρητικής και θετικής κατεύθυνσης Γυμνάσιου
3. Βιβλίο –Φύλο και Νέα επαγγέλματα
4. Βιβλίο-Δοκίμια
5. 1 cd-rom για ηλικίες μαθητών/τριών 11-15 ετών (Δημοτικό-Γυμνάσιο)
6. 1 dvd “Τα κορίτσια, τα αγόρια, η Μπάρμπι και τα Μαθηματικά”

δ) Για το Γενικό Λύκειο:

1. Εκπαιδευτικές παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων στο σχολείο: Βιβλίο - εγχειρίδιο για τους/τις εκπαιδευτικούς
2. Βιβλίο –Φύλο και Νέα επαγγέλματα
3. Βιβλίο-Δοκίμια
4. Βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό(Φυλλάδια συμπληρωματικά) για τα σχολικά εγχειρίδια μαθημάτων θεωρητικής και θετικής κατεύθυνσης του Γενικού Λυκείου
5. 1 cd-rom για ηλικίες μαθητών/τριών 15 ετών και άνω (Γενικό Λύκειο-ΕΠΑ.Λ/ΕΠΑ.Σ)
6. 1 dvd “ Κορίτσια και αγόρια αναζητούν την ισότητα”

ε) Για τα ΕΠΑ.Λ/ΕΠΑ.Σ:

1. Βιβλίο Εκπαιδευτικές παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων στο σχολείο: Βιβλίο - εγχειρίδιο για τους/τις εκπαιδευτικούς
2. Βιβλίο –Φύλο και Νέα επαγγέλματα
3. Βιβλίο-Δοκίμια
4. Βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό (Φυλλάδια συμπληρωματικά) για τα σχολικά εγχειρίδια μαθημάτων θεωρητικής και θετικής κατεύθυνσης το ΕΠΑ.Λ/ΕΠΑ.Σ
5. 1 cd-rom για ηλικίες μαθητών/τριών 15 ετών και άνω (Γενικό Λύκειο-ΕΠΑ.Λ/ΕΠΑ.Σ)

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

6. 1 dvd “ Κορίτσια και αγόρια αναζητούν την ισότητα”

1.3.2.β Στήριξη Διευρυμένης Εφαρμογής από Στελέχη Εκπαίδευσης του ΥΠ.Ε.Π.Θ.

Η Πιλοτική Εφαρμογή έδειξε ότι χρειάζεται συστηματική, ενεργός και συνεχής παρακολούθηση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών για τη μέγιστη δυνατή αξιοποίηση του υλικού. Αν η Πιλοτική Εφαρμογή είχε αυτά τα χαρακτηριστικά, η Διευρυμένη θα τα αναδείκνυε ευρύτερα. Συγκεκριμένα από την πιλοτική εφαρμογή διαπιστώθηκε ότι, ένα βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό όσο άρτιο και να είναι, είναι δυνατό να μείνει αναξιοποίητο στα ράφια των σχολικών βιβλιοθηκών, εάν οι εκπαιδευτικοί δεν ενημερωθούν και δεν ευαισθητοποιηθούν για το περιεχόμενο, τους τρόπους χρήσης και τους στόχους του υλικού. Η ενημέρωση/ευαισθητοποίηση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών είναι δυνατόν να γίνεται από Στελέχη της εκπαίδευσης.

Έτσι, κατά τη φάση της Διευρυμένης Εφαρμογής του Έργου κρίθηκε αναγκαία η συμμετοχή Στελεχών Εκπαίδευσης του ΥΠ.Ε.Π.Θ., τα οποία υπηρετούσαν στις 13 Εκπαιδευτικές Περιφέρειες της χώρας. Τα Στελέχη ήταν Προϊστάμενοι Εκπαιδευτικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης, Σχολικοί Σύμβουλοι καθώς και Υπεύθυνοι/ες Αγωγής Υγείας, Υπεύθυνοι/ες Πολιτιστικών Θεμάτων και Καλλιτεχνικών Αγώνων, Υπεύθυνοι/ες Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Σύμβουλοι ΣΕΠ. Οι Προϊστάμενοι Εκπαιδευτικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης συμμετείχαν αυτοδίκαια ενώ τα υπόλοιπα Στελέχη Εκπαίδευσης επιλέγηκαν μέσα από μια διαδικασία υποβολής και αξιολόγησης φακέλων, με τα τυπικά και ουσιαστικά τους προσόντα. Η επιλογή των 296 Στελεχών Εκπαίδευσης έγινε από τις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης ανά περιφέρεια.

Τα 296 Στελέχη Εκπαίδευσης που επιλέγηκαν για να συμμετάσχουν στην υποστήριξη της Διευρυμένης Εφαρμογής είχαν ως έργο:

- τη συνεργασία με τα μέλη της συντονιστικής ομάδας στήριξης στην Περιφέρειά τους. Η συντονιστική ομάδα συγκροτήθηκε από τα μέλη ΔΕΠ που ενεπλάκησαν στην εκπόνηση του υλικού,

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ)

- τη συνεργασία με τους/τις εκπαιδευτικούς και τη συμβουλευτική καθοδήγησή τους σε ό, τι αφορούσε την εισαγωγή/προώθηση της εφαρμογής και της αξιοποίησης του υλικού στην εκπαιδευτική διαδικασία,
- την ένταξη της προώθησης της ισότητας των φύλων στην εσωτερική πολιτική των σχολικών μονάδων,
- την έκθεση πεπραγμένων με βάση τα ημερολόγια συνεργασίας και τα ημερολόγια εκπαιδευτικών παρεμβάσεων εκ μέρους των εκπαιδευτικών των περιοχών της ευθύνης τους (τελικό παραδοτέο τους),
- τη συμμετοχή και παρακολούθηση Ενημερωτικών/Επιμορφωτικών Ημερίδων σχετικά με το περιεχόμενο, τους τρόπους χρήσης και τους στόχους του υλικού.

1.3.2.γ Διεξαγωγή Ενημερωτικών/Επιμορφωτικών Ημερίδων Στελεχών Εκπαίδευσης του ΥΠ.Ε.Π.Θ.

Με δεδομένο ότι οι Προϊστάμενοι Εκπαιδευτικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης, οι Σχολικοί Σύμβουλοι καθώς και τα άλλα Στελέχη Εκπαίδευσης θα έπρεπε να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο, τόσο στην υπόθεση της στήριξης και της εποπτείας της Διευρυμένης Εφαρμογής, όσο και της εν γένει προώθησης και στήριξης της χρήσης του υλικού και κατά τα επόμενα σχολικά έτη, κρίθηκε αναγκαία η ευαισθητοποίηση και η ενημέρωσή τους τόσο για τους σκοπούς της Διευρυμένης Εφαρμογής όσο και για τη χρήση-αξιοποίηση του υλικού που έχει εκπονηθεί στο πλαίσιο του Έργου. Η ευαισθητοποίηση/ενημέρωση των Στελεχών Εκπαίδευσης έγινε στο πλαίσιο Ενημερωτικών/Επιμορφωτικών Ημερίδων.

Η διεξαγωγή των Ημερίδων έγινε σε δύο φάσεις: Η πρώτη φάση πραγματοποιήθηκε το χρονικό διάστημα από τέλη Απριλίου έως τέλη Μαΐου 2008 και η δεύτερη φάση πραγματοποιήθηκε το χρονικό διάστημα από μέσα Σεπτεμβρίου έως αρχές Οκτωβρίου 2008.

Λαμβάνοντας υπόψη τους ποσοτικούς δείκτες της κατανομής των Στελεχών Εκπαίδευσης, όπως και τις χιλιομετρικές αποστάσεις, το κόστος μετακίνησης και διαμονής των Στελεχών Εκπαίδευσης από τις 13 εκπαιδευτικές περιφέρειες της χώρας, οι Ημερίδες διεξήχθησαν σε τέσσερις (4) πόλεις: Ιωάννινα, Πάτρα, Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Η επιλογή των συγκεκριμένων πόλεων έγινε με βάση το κριτήριο ότι

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

μέλη ΔΕΠ των Πανεπιστημίων που λειτουργούν σε αυτές, συμμετείχαν στο Πρόγραμμα, με εξαίρεση την Πάτρα, και κατά συνέπεια ήταν τα πλέον κατάλληλα άτομα να συμμετάσχουν στις Ενημερωτικές/Επιμορφωτικές Ημερίδες ως επιμορφωτές/τριες.

Τα 296 συνολικά Στελέχη Εκπαίδευσης που παρακολούθησαν τις Ημερίδες από τις 13 εκπαιδευτικές περιφέρειες της χώρας κατανεμήθηκαν με βάση τα παραπάνω κριτήρια ως ακολούθως:

- Ιωάννινα: Τριάντα επτά (37) Στελέχη Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης από τις εκπαιδευτικές περιφέρειες: Ηπείρου και Βόρειων Ιόνιων Νήσων (Κέρκυρα, Λευκάδα)
- Πάτρα: Σαράντα τρία (43) Στελέχη Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης από τις εκπαιδευτικές περιφέρειες: Πελοποννήσου, Δυτικής Στερεάς και Νότιων Ιόνιων Νήσων (Ζάκυνθο και Κεφαλληνία)
- Αθήνα: Εκατόν οκτώ (108) Στελέχη Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης από τις εκπαιδευτικές περιφέρειες: Αθήνας, Πειραιά, Ανατολικής Στερεάς, Κρήτης και όλων των Νήσων του Αιγαίου.
- Θεσσαλονίκη: Εκατόν οκτώ (108) Στελέχη Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης από τις εκπαιδευτικές περιφέρειες: Μακεδονίας (Κεντρικής, Δυτικής και Ανατολικής) Θράκης και Θεσσαλίας.

Οι Ενημερωτικές/Επιμορφωτικές Ημερίδες είχαν διάρκεια επτά (7) εκπαιδευτικών ωρών με έναρξη στις 10:00π.μ, και λήξη στις 17:00 μ.μ.

Ως προς το περιεχόμενο οι Ενημερωτικές/Επιμορφωτικές Ημερίδες περιελάμβαναν:

α) Θεματικό πεδίο για την προώθηση της ισότητας των φύλων στην εκπαιδευτική διαδικασία με τη χρήση του βοηθητικού έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού. Αρχές και μέθοδοι (2 ώρες)

β) Θεματικό πεδίο για την αξιοποίηση του υλικού που ήταν κοινό για τους/τις εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων («Νέα Επαγγελματικά Προφίλ», «Συλλογή Δοκιμίων», «Βιβλίο-Εγχειρίδιο για τους/τις Εκπαιδευτικούς») (1 ώρα)

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

γ) Αξιοποίηση του υποστηρικτικού υλικού, κατά βαθμίδα εκπαίδευσης.
Παρακολούθηση κατά ομάδες Συμβούλων (2 ώρες)

δ) “Καλές Πρακτικές” με βάση τη χρήση και αξιοποίηση του υλικού (2 ώρες)

Τα θεματικά πεδία (α) και (β) οργανώθηκαν με τη μορφή σεμιναρίων σε πάνελ (team-teaching) με τη συμμετοχή τεσσάρων (4) εισηγητών/τριών επιμορφωτών/τριών. Τα θεματικά πεδία (γ) και (δ) διεξήχθησαν σε ομάδες Συμβούλων ανά βαθμίδα εκπαίδευσης και γίνονταν παράλληλα.

Κατά την **πρώτη φάση** διεξαγωγής των Ενημερωτικών/Επιμορφωτικών Ημερίδων τα Στελέχη Εκπαίδευσης παρέλαβαν ένα φάκελο υλικού, αντίστοιχο με τη βαθμίδα της εκπαίδευσης που υπηρετούσαν, π.χ. οι Σχολικοί Σύμβουλοι Προσχολικής Αγωγής παρέλαβαν το φάκελο για το Νηπιαγωγείο, τα Στελέχη Δημοτικής το φάκελο για το Δημοτικό κ.ο.κ., με την υποχρέωση της περαιτέρω μελέτης και εξοικειώσής τους με το υλικό, καθώς και την παρουσίαση και διάχυση του υλικού στους/στις εκπαιδευτικούς των Περιφερειών ευθύνης τους. Δηλαδή, την ενημέρωσή τους για την ύπαρξή του και τους στόχους του, τη στήριξη, καθοδήγηση και ενθάρρυνση των εκπαιδευτικών στη χρήση και αξιοποίηση του υλικού στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Στα τέλη Αυγούστου του 2008, δηλαδή πριν την έναρξη του β' κύκλου των Ενημερωτικών/Επιμορφωτικών Ημερίδων, τα Στελέχη Εκπαίδευσης όφειλαν να παραδώσουν α) μια έκθεση η οποία εμπεριείχε μια αναλυτική παρουσίαση του περιεχομένου των διαφόρων πακέτων του υλικού και την προσωπική τους εκτίμηση/αξιολόγηση του περιεχομένου τους β) τα ημερολόγια καταγραφής είτε των επισκέψεών τους στα σχολεία είτε των συγκεντρώσεων των εκπαιδευτικών των περιοχών ευθύνης τους για παρουσίαση/ ενημέρωση τους για το υλικό, τους τρόπους χρήσης και αξιοποίησής του, και γ) τα ημερολόγια καταγραφής χρήσης και αξιοποίησης των διαφόρων πακέτων του υλικού με τις παρατηρήσεις/επισημάνσεις των εκπαιδευτικών της τάξης αναφορικά τόσο γι' αυτό καθαυτό το υλικό όσο και για τις αντιδράσεις και τις τοποθετήσεις των μαθητών/μαθητριών.

Με βάση τη μελέτη της μεσοπρόθεσμης αυτής έκθεσης των Στελεχών Εκπαίδευσης διαπιστώνεται ότι τα Στελέχη:

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

- ❖ μελέτησαν διεξοδικά τα διάφορα πακέτα του έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού, ενημερώθηκαν/εξοικειώθηκαν με το περιεχόμενό τους, τους στόχους και τους τρόπους χρήσης τους,
- ❖ αξιολόγησαν πολύ θετικά την όλη προσπάθεια εκπόνησης και παραγωγής, τόσο του έντυπου όσο και του ηλεκτρονικού υλικού. Συγκεκριμένα ανέφεραν ότι το υλικό είναι ιδιαίτερα επιβοηθητικό και υποστηρικτικό για την σφαιρικότερη ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών στη θεματική του φύλου και ότι προσφέρει πολλές ιδέες και γενικά την τεχνογνωσία (know how) για την υλοποίηση παρεμβάσεων στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας με απώτερο στόχο την αποδόμηση των έμφυλων στερεοτυπικών αντιλήψεων και την προώθηση της ισότητας των φύλων,
- ❖ πραγματοποίησαν αρκετές δραστηριότητες διάχυσης του υλικού και του τρόπου χρήσης του στους/στις εκπαιδευτικούς των περιφερειών ευθύνης τους. Περισσότερες δραστηριότητες πραγματοποιήθηκαν από τα Στελέχη Προσχολικής και Δημοτικής Εκπαίδευσης συγκριτικά με τα Στελέχη Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Ο λόγος που συνετέλεσε σ' αυτό συνδέεται με το γεγονός της έναρξης των ενδοσχολικών και Πανελλαδικών εξετάσεων, στις οποίες εμπλέκονται, όπως είναι γνωστό, οι μαθητές και οι μαθήτριες της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Κατά τη **δεύτερη φάση** διεξαγωγής των Ενημερωτικών/Επιμορφωτικών Ημερίδων εκτός από τις εισηγήσεις και τα εργαστήρια συζητήθηκαν και σχολιάστηκαν διεξοδικότερα οι παρατηρήσεις, οι εκτιμήσεις και γενικότερα οι απόψεις των ίδιων των Στελεχών Εκπαίδευσης αλλά και των εκπαιδευτικών της τάξης, για τα διάφορα πακέτα του υλικού. Παρουσιάστηκαν επίσης καλές πρακτικές (παρεμβάσεις) που έγιναν με βάση το υλικό, από τους/τις εκπαιδευτικούς σχολικών μονάδων των διαφόρων βαθμίδων, συζητήθηκαν οι δυσκολίες, γραφειοκρατικές κυρίως, που συνδέονται με την υλοποίηση παρεμβάσεων και προτάθηκαν τρόποι αντιμετώπισης των συγκεκριμένων δυσκολιών.

Κατά τη διάρκεια της δεύτερης φάσης διεξαγωγής των Ενημερωτικών/Επιμορφωτικών Ημερίδων, το υλικό είχε ήδη διατεθεί μέσω του

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

Ο.Ε.Δ.Β. σε αρκετές σχολικές μονάδες της χώρας, γεγονός που σήμανε και την τελική φάση υλοποίησης της Διευρυμένης Εφαρμογής δηλαδή, τη χρήση του υλικού στις σχολικές μονάδες. Η συγκεκριμένη φάση, με βάση την χρονική παράταση του Έργου έτσι όπως εγκρίθηκε από την Ε.Υ.Δ. του ΕΠΕΑΕΚ II, ολοκληρώθηκε στις 31/10/2008. Κρίνουμε σκόπιμο να επισημάνουμε εδώ ότι η διαχειριστική λήξη του Έργου δε σημαίνει και τη λήξη χρήσης και αξιοποίησης του υλικού στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας μελλοντικά.

Αυτή η αναγκαιότητα επισημάνθηκε ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια διεξαγωγής των Ενημερωτικών/Επιμορφωτικών Ημερίδων οπότε τονίστηκε στα Στελέχη Εκπαίδευσης να εντάσσουν μελλοντικά με συστηματικό και αδιάλειπτο τρόπο την οπτική του φύλου στις συμβουλευτικές τους δραστηριότητες και να υποστηρίζουν ενεργά τους/τις εκπαιδευτικούς στην αξιοποίηση του παραχθέντος υλικού στην εκπαιδευτική διαδικασία. Με αυτόν τον τρόπο, δηλαδή με την συστηματική ένταξη της οπτικής του φύλου στα “επεισόδια” της καθημερινής εκπαιδευτικής διαδικασίας, διασφαλίζεται ως ένα μεγάλο βαθμό, η επίτευξη του μακροπρόθεσμου στόχου του Έργου που αφορά στην αποδόμηση των έμφυλων στερεοτύπων και στην προώθηση της ισότητας των φύλων.

Μετά τη λήξη της Διευρυμένης Εφαρμογής προβλεπόταν η συγγραφή από τα Στελέχη μιας τελικής έκθεσης και η αποστολή της στο φορέα υλοποίησης του Έργου, δηλαδή στον Τομέα Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Στη συνέχεια κατανεμήθηκαν για μελέτη/αξιολόγηση στα μέλη ΔΕΠ που συγκροτούσαν τις περιφερειακές μονάδες στήριξης της Διευρυμένης Εφαρμογής ανά περιφέρεια. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα μέλη ΔΕΠ, οι περιφέρειες ευθύνης τους και ο αριθμός των Στελεχών Εκπαίδευσης με τα οποία συνεργάζονταν για τη στήριξη της Διευρυμένης Εφαρμογής και κατ’ επέκταση ο αριθμός των τελικών εκθέσεων των Στελεχών Εκπαίδευσης που παρέλαβαν και αξιολόγησαν.

- Ιωάννινα: Σιάνου Ελένη παρέλαβε τριάντα επτά (37) εκθέσεις από ισάριθμα Στελέχη Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης από τις εκπαιδευτικές περιφέρειες: Ηπείρου και Βόρειων Ιόνιων Νήσων (Κέρκυρα, Λευκάδα)
- Πάτρα: Αθανασιάδης Θεοχάρης παρέλαβε σαράντα τρεις (43) εκθέσεις από ισάριθμα Στελέχη Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης από τις εκπαιδευτικές

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

περιφέρειες: Πελοποννήσου, Δυτικής Στερεάς και Νότιων Ιόνιων Νήσων (Ζάκυνθο και Κεφαλληνία)

- Αθήνα: Στρατηγάκη Μαρία, Πρόκου Ελένη, Γκασούκα Μαρία, Αθανασιάδης Θεοχάρης παρέλαβαν εκατόν οκτώ (108) εκθέσεις από ισάριθμα Στελέχη Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης από τις εκπαιδευτικές περιφέρειες: Αθήνας, Πειραιά, Ανατολικής Στερεάς, Κρήτης και όλων των Νήσων του Αιγαίου.
- Θεσσαλονίκη: Κογκίδου Δήμητρα, Τρέσσου Ευαγγελία, Ζιώγου-Καραστεργίου Σιδηρούλα παρέλαβαν εκατόν οκτώ (108) εκθέσεις από ισάριθμα Στελέχη Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης από τις εκπαιδευτικές περιφέρειες: Μακεδονίας (Κεντρικής, Δυτικής), Ανατολικής Θράκης και Θεσσαλίας.

Η επιτελική ομάδα Στήριξης της Διευρυμένης Εφαρμογής που συγκροτήθηκε από τα ακόλουθα μέλη ΔΕΠ Δεληγιάνη-Κουϊμιτζή Βασιλική, Μαραγκουδάκη Ελένη και Μαυρογιώργο Γεώργιο μελέτησε τις εκθέσεις των μελών ΔΕΠ των περιφερειακών ομάδων καθώς και ένα σημαντικό αριθμό από τις τελικές εκθέσεις των ίδιων των Στελεχών Εκπαίδευσης. Από τη μελέτη των εκθέσεων, οι οποίες διακρίνονται για την κοινότητα των εκτιμήσεων και των απόψεων, προκύπτει ότι τα Στελέχη Εκπαίδευσης:

α) αποτίμησαν τη διεξαγωγή των Ενημερωτικών/Επιμορφωτικών Ημερίδων ιδιαίτερα θετικά. Αναλυτικότερα, αξιολόγησαν θετικά τις θεωρητικές εισηγήσεις για διάφορα θέματα σχετικά με τις έμφυλες κοινωνικές σχέσεις, την εκτενή παρουσίαση του περιεχομένου των διαφόρων πακέτων του έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού και των τρόπων χρήσης και αξιοποίησής τους στην εκπαιδευτική διαδικασία καθώς επίσης και τη διανομή του βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού σ' εκείνους/ες πριν από την αποστολή του στα σχολεία. Φαίνεται ότι τα Στελέχη Εκπαίδευσης θεώρησαν τις ενέργειες αυτές ως ενίσχυση του ρόλου και τους κύρους τους. Τους δόθηκε, δηλαδή, η ευκαιρία να ενημερωθούν και να αποκτήσουν επαρκή οικειότητα με τα διάφορα πακέτα του υλικού, προτού αρχίσουν τις προβλεπόμενες επιμορφωτικές/ενημερωτικές συναντήσεις με τους/τις εκπαιδευτικούς των περιοχών ευθύνης τους,

β) στη συντριπτική τους πλειονότητα μελέτησαν το υλικό, όπως προβλεπόταν στα πλαίσια της συμμετοχής τους στο Έργο, δεδομένου ότι στις εκθέσεις τους

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

περιγράφουν λεπτομερώς και αναφέρονται αρκετά αναλυτικά στο περιεχόμενο των διαφόρων πακέτων του υλικού διατυπώνουν κρίσεις επί του περιεχόμενου τους κλπ. Δεν έλειψαν, ωστόσο, και οι περιπτώσεις επιφανειακής μελέτης και ενασχόλησης τους με το υλικό. Ως εκ τούτου, οι εκθέσεις ποίκιλαν από εμπειριστατωμένες, υψηλής θεωρητικής επεξεργασίας για το ίδιο το υλικό και για τα θέματα φύλου μέχρι συνοπτικές εκθέσεις γραφειοκρατικού χαρακτήρα,

γ) αξιολόγησαν πολύ θετικά την όλη προσπάθεια εκπόνησης και παραγωγής, τόσο του έντυπου όσο και του ηλεκτρονικού υλικού. Συγκεκριμένα ανέφεραν ότι το υλικό: καλύπτει ένα υπαρκτό κενό στην εκπαιδευτική διαδικασία, είναι επιστημονικά άρτιο, αναφέρεται και αναλύει ένα μεγάλο φάσμα θεμάτων, είναι ιδιαίτερα επιβοηθητικό και υποστηρικτικό για την σφαιρικότερη ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών στη θεματική του φύλου και ότι προσφέρει πολλές ιδέες και γενικά την τεχνογνωσία (know how) για την υλοποίηση παρεμβάσεων στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας με απώτερο στόχο την αποδόμηση των έμφυλων στερεοτυπικών αντιλήψεων και την προώθηση της ισότητας των φύλων. Προς επίρρωση των συγκεκριμένων αξιολογικών κρίσεων/απόψεων των Στελεχών Εκπαίδευσης παραθέτουμε ενδεικτικά μερικά αποσπάσματα από τις τελικές εκθέσεις τους.

“Το υλικό είναι επιστημονικά έγκυρο, είναι απαλλαγμένο από ιδεολογικούς στιγματισμούς και «αποστασιοποιημένο» από «άλλες» φορτίσεις. Δεν είναι αποστεωμένο και κουραστικό. Δίνει ερεθίσματα και έχει έναν «πρακτικό» προσανατολισμό. Θα λέγαμε ότι είναι μια «μελέτη εφαρμογής» έναντι ενός «σχεδίου επί χάρτου», που συνήθως υπάρχει. Παράλληλα το υλικό εμφανίζεται ποιοτικό και ευέλικτο. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι είναι «πολύτροπο και ομοιότροπο» με την έννοια ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί και με διαφορετικούς τρόπους αλλά και σε διαφορετικά επίπεδα παρέμβαση”.

“Το παρόν πακέτο βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού, στο σύνολό του, προσπαθεί με αξιώσεις να προσεγγίσει θέματα διαφυλικών σχέσεων μέσα από προοδευτικές οπτικές, απεμπλώνοντας οπισθέλκουσες τακτικές. Χρησιμοποιεί ποικίλους και πολυεπίδεδους τρόπους προσέγγισης της θεματολογίας με σύγχρονο, εύχρηστο, ευέλικτο, επιστημονικά τεκμηριωμένο τρόπο. Δίνει τη δυνατότητα ποικίλης διδακτικής αξιοποίησής του υλικού ανάλογα με το επίπεδο, τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των μαθητών/τριών στο δημοτικό σχολείο στη γενική καθώς και στην ειδική αγωγή”.

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

“Πρόκειται για πλουσιότατο έντυπο, οπτικοακουστικό και ηλεκτρονικό βοηθητικό υλικό που στόχο έχει την πολύπλευρη και δυναμική ενημέρωση συναδέλφων και μαθητών μαθητριών σε θέματα ισότητας των φύλων. Είναι δε τόσο πλούσιο και ποικίλο το υλικό ώστε και μόνο η σφαιρική / γενική του παρουσίαση απαιτεί πολύ χρόνο και μεγάλη όρεξη και μεράκι”.

“Αποτελεί αναμφισβήτητα προϊόν συστηματικής, μεθοδικής, επίπονης, υπεύθυνης αλλά και ενθουσιώδους προσπάθειας της επιστημονικά υπεύθυνης του έργου, των συνεργατών της, μελών της επιστημονικής κι ερευνητικής ομάδας, και όλων των συντελεστών της πράξης, η οποία απευθύνεται σ’ ένα μεγάλο φάσμα αποδεκτών - κατόχων διαφορετικών θέσεων και φορέων διαφορετικών κοινωνικών ρόλων- (εκπαιδευτικούς, μαθητές/τριες, γονείς, στελέχη της εκπαίδευσης, συγγραφείς σχολικών εγχειριδίων, ερευνητές/τριες, δημοσιογράφους, όσους/ες ενδιαφέρονται για την προώθηση της ισότητας των φύλων στην εκπαιδευτική και κοινωνική, ευρύτερα, πραγματικότητα)”.

“Η γενική εντύπωση είναι ότι το εκπαιδευτικό υλικό ικανοποιεί άριστα το σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκε, τόσο από την άποψη του περιεχομένου όσο και από την άποψη της μορφής και θα αποτελέσει ένα ευέλικτο και εύχρηστο εργαλείο για τους/τις εκπαιδευτικούς που θα θελήσουν να εμπλακούν σε εκπαιδευτικές διεργασίες σχετικές με την προώθηση της ισότητας των φύλων. Η κατανομή του έντυπου υλικού σε μικρούς τόμους και φυλλάδια διευκολύνει ακόμη περισσότερο την αξιοποίηση του υλικού”

“Το παραχθέν υλικό έρχεται να καλύψει ένα υπαρκτό κενό στην εκπαιδευτική διαδικασία, αφού σε αυτή την δύσκολη ιστορική και κοινωνική συγκυρία δεν υπήρχε μια αξιόπιστη και ρεαλιστική βάση προβληματισμού και διαλόγου για θέματα ισότητας.

Το υλικό, προορισμένο να λειτουργήσει ως θετική παρέμβαση στον τρόπο σκέψης των μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ανταποκρίνεται, σε γενικές γραμμές, στην αντιληπτικότητα των νέων αυτής της ηλικίας και αφορά, σε ικανοποιητικό μέρος, τους προβληματισμούς και τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους”

Εκτός από τη θετική αξιολόγηση του υλικού γενικά, η συντριπτική πλειονότητα των Στελεχών Εκπαίδευσης διατύπωσαν πολύ θετικές απόψεις/κρίσεις για κάθε πακέτο έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού. Παραθέτουμε, στη συνέχεια, πολύ επιγραμματικά το περιεχόμενο του κάθε πακέτου, τις σχετικές απόψεις/κρίσεις των Στελεχών και ενδεικτικά κάποια αποσπάσματα από τις εκθέσεις τους.

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

2. Έντυπο υλικό: Σύντομη παρουσίαση του περιεχομένου των βιβλίων και ενδεικτικές απόψεις/αξιολογήσεις των στελεχών

2.1. Παιδαγωγικές παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων στο Νηπιαγωγείο: Βιβλίο εγχειρίδιο για τις/τους νηπιαγωγούς

Το πρώτο μέρος του βιβλίου είναι θεωρητικό και αναφέρεται στο επίπεδο γνώσεων των νηπίων για τις ταυτότητες φύλου, στα θεωρητικά μοντέλα, που απαντούν συχνότερα στη σχετική βιβλιογραφία, αναφορικά με τους μηχανισμούς εσωτερίκευσης και αφομοίωσης των ταυτοτήτων φύλου κατά την νηπιακή φάση ανάπτυξης και τέλος σε εμπειρικά δεδομένα σχετικά με τους τρόπους τα μέσα και τις πρακτικές που η οικογένεια αρχικά και στη συνέχεια το σχολείο συμβάλλουν έμμεσα και αποτελεσματικά στη συντήρηση και στην αναπαραγωγή των παραδοσιακών στερεοτυπικών ταυτοτήτων φύλου.

Στο δεύτερο μέρος εμπεριέχονται προτάσεις για υλοποίηση δραστηριοτήτων ή/και projects που είναι δυνατόν να συμβάλλουν στην αποδόμηση των στερεοτυπικών αντιλήψεων των νηπίων και στην προώθηση της ισότητας των φύλων. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες είναι ταξινομημένες σε θεματικές ενότητες σύμφωνα με το ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα για τα νηπιαγωγεία.

Όλες οι Σύμβουλοι Προσχολικής Αγωγής, που συμμετείχαν στο Πρόγραμμα, ανέφεραν ότι στο βιβλίο περιλαμβάνονται πραγματικά ενδιαφέρουσες ιδέες και παραδείγματα δραστηριοτήτων, οι οποίες, μάλιστα, στηρίζονται στις βασικές αρχές του αναλυτικού προγράμματος του Νηπιαγωγείου, είναι κατάλληλες/συμβατές με τις αναπτυξιακές ικανότητες των νηπίων και γενικά ότι η χρήση και η αξιοποίησή τους είναι δυνατό να συμβάλλει στην εξάλειψη των έμφυλων στερεοτύπων. Ανέφεραν, επίσης, ότι στο βιβλίο εμπεριέχονται πολλές πληροφορίες χρήσιμες για τη θεωρητική κατάρτιση των νηπιαγωγών σχετικά με τη θεματική του φύλου. Ενδεικτικές είναι οι παρακάτω εκτιμήσεις:

-«Το υλικό που σχεδιάστηκε για το νηπιαγωγείο είναι πλούσιο τόσο σε θεωρητικές αναφορές όσο και σε δραστηριότητες που βοηθάνε τους/τις νηπιαγωγούς να αποκτήσουν μια σχετική με τη θεματική του φύλου κατάρτιση και να ευαισθητοποιηθούν».

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

-«Είναι ένα υλικό γόνιμο για διάλογο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ποικιλοτρόπως και να συνδράμει στην άρση στερεοτυπικών αντιλήψεων που επικρατούν και στο χώρο των εκπαιδευτικών».

-«Ο τρόπος που παρουσιάζονται οι δραστηριότητες είναι βοηθητικός και δίνονται πολύ καλές προτάσεις για ερωτήσεις. Καθώς οι ερωτήσεις είναι κυρίαρχο εργαλείο για την αποδόμηση στερεοτυπικών αντιλήψεων μπορούν να προστεθούν ή προταθούν και άλλες ερωτήσεις κλειδιά και σε άλλα θέματα ή ενότητες όπως π.χ. τα στερεότυπα».

2.2 Εκπαιδευτικές παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων στο σχολείο: Βιβλίο - εγχειρίδιο για τους/τις εκπαιδευτικούς :

Το βιβλίο περιλαμβάνει ένα σύντομο λεξικό όρων που χρησιμοποιούνται και απαντούν ευρύτατα στη σχετική με τα φύλα βιβλιογραφία, προτάσεις/ιδέες για δραστηριότητες ή/και για παιχνίδι ρόλων, ασκήσεις ευαισθητοποίησης κλπ. ταξινομημένες σε πέντε θεματικές ενότητες. Για κάθε θεματική ενότητα έχει γραφεί μια κατατοπιστική εισαγωγή και για τις διάφορες δραστηριότητες δίνονται οδηγίες υλοποίησης, φύλλα εργασίας κλπ. Αξίζει να αναφερθεί ότι ένας μεγάλος αριθμός Στελεχών επεσήμαναν στις εκθέσεις τους τη χρησιμότητα του λεξικού όρων γεγονός ενθαρρυντικό, αφού δείχνει ότι το υλικό προσείλκυσε το ενδιαφέρον ατόμων που ενδεχομένως συναντούσαν για πρώτη φορά όρους σχετικούς με το φύλο. Αξιολόγησαν, επίσης, τη θεματολογία του βιβλίου ως σύγχρονη, επίκαιρη και ενδιαφέρουσα και γενικά έκριναν ότι το βιβλίο αποτελεί ένα καινοτόμο υλικό καθώς προτείνει εναλλακτικές διδακτικές μεθόδους Είναι χαρακτηριστικά τα παρακάτω ενδεικτικά σχόλια από τις εκθέσεις τους.

“Το Βιβλίο «Εγχειρίδιο για τους Εκπαιδευτικούς» συνιστά εναλλακτικό εκπαιδευτικό υλικό για τη διδασκαλία θεμάτων ύψιστης κοινωνικής και πολιτισμικής σημασίας, ενδεδειγμένο για τη διαθεματική προσέγγιση της σχολικής γνώσης, τη δόμηση της ουσιαστικής μάθησης, την καλλιέργεια της κριτικής και δημιουργικής σκέψης και την ανάπτυξη των συναισθηματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων του μαθητή”

“Το βιβλίο δεν εισηγείται απλά τη ενεργητική συμβολή των εκπαιδευτικών στην αποδόμηση της αντίληψης που συρρικνώνει το ρόλο των γυναικών στα όρια του βιολογικού φύλου, αλλά παρέχει επιπλέον μια πληθώρα γλωσσικών, κειμενικών εικαστικών κ.λπ. στοιχείων τα οποία μπορούν να χρησιμεύσουν στην προσέγγιση του θέματος. Προτείνονται ελκυστικές δραστηριότητες, προωθείται η συμμετοχικότητα των μαθητών και εμπλουτίζεται ο ιδεολογικός και γνωστικός τους οπλισμός”

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

“... αποτελεί έναν αξιόπιστο οδηγό για την εισαγωγή των θεμάτων σχετικά με την ισότητα των φύλων μέσα στην τάξη γιατί

- α) η θεματογραφία που προτείνεται είναι ευρεία
- β) μπορεί να καλύψει μια σειρά ζητημάτων που έχουν σχέση με τις διαφυλικές διαφορές και τον τρόπο που αυτές αντιμετωπίζονται στον κοινωνικό περίγυρο
- γ) μπορεί να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών και μαθητριών βοηθώντας τους / τις να αναπτύξουν προβληματισμούς σχετικά με τις ιδιαιτερότητες των φύλων
- δ) διευκολύνει το διαφυλικό διάλογο και
- ε) μπορεί εν δυνάμει να συντελέσει σε ανατροπές και επανακαθορισμό των παραδοσιακών μοντέλων και συμπεριφορών σχετικά με τα φύλα”.

“Πρόκειται για «πλούσια» συλλογή ευρηματικών και πρωτότυπων προτάσεων δραστηριοτήτων που είναι δυνατόν να υλοποιηθούν με τη χρήση και αξιοποίηση επιθυμητών διδακτικών στρατηγικών-τεχνικών (συζήτηση και σχολιασμός πηγών και εικόνων, παίξιμο ρόλων και δραματικό παιχνίδι, καταιγισμός ιδεών, ερωτηματολόγια και γραπτή έκθεση απόψεων, αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο, εργασίες σε μορφή σχεδίων εργασίας), καθώς και χρήσιμα εισαγωγικά ενημερωτικά κείμενα για τους/τις εκπαιδευτικούς και των δυο βαθμίδων. Πολύ σημαντικό είναι ότι αυτές οι προτάσεις-φύλλα εργασίας συνοδεύονται από αναλυτικές οδηγίες για την εφαρμογή τους. Κατά την άποψή μου η μελέτη τους και μόνο από τους/τις εκπαιδευτικούς θα λειτουργήσει όχι μόνο ενημερωτικά αλλά και αναστοχαστικά για τους τρόπους που διαχειριζόμαστε με τους μαθητές/τις μαθήτριές μας ζητήματα σχετικά με την ισότητα των φύλων”

Κάποια από τα Στελέχη κάνουν ορισμένες επισημάνσεις /προτάσεις που δεν αφορούν τόσο το ήδη υπάρχον περιεχόμενο του βιβλίου, αλλά τον περαιτέρω εμπλουτισμό του με υλικό για το Δημοτικό σε μια πιθανή επανεκτύπωση του μελλοντικά. Χαρακτηριστικά γράφουν:

“η δημιουργία κοινού εγχειριδίου για το Δημοτικό, το Γυμνάσιο και το Λύκειο έχει αδικήσει το Δημοτικό. Οι ασκήσεις για το Δημοτικό απευθύνονται στους μαθητές της Ε’ και της Στ’ τάξης μόνο. Δεν μπορώ να κατανοήσω γιατί έχουν εξαιρεθεί οι μικρότερες τάξεις, δημιουργώντας έτσι ένα κενό, αφού έχει δημιουργηθεί εγχειρίδιο και για το Νηπιαγωγείο.”

“Να υπάρχουν ενδεικτικές δραστηριότητες και για τις δύο πρώτες τάξεις του Δημοτικού, όπου και οικοδομείται η βάση των αναπαραστάσεων των μαθητών και των μαθητριών για το φύλο, προκειμένου να λειτουργήσουν παραδειγματικά για τους/τις εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στις τάξεις αυτές και να τους/τις διευκολύνουν στο έργο τους. Κρίνεται μάλιστα πολύ χρήσιμος για την Α’ και Β’ δημοτικού ο οδηγός του προγράμματος για τις/τους νηπιαγωγούς και τα προσφερόμενα από αυτόν παραδείγματα.”

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

“Μια παρατήρηση πρακτικής φύσης που αφορά στις δραστηριότητες είναι ότι ο προτεινόμενος χρόνος εργασίας, συνολικά και κατά περίπτωση, είναι αδύνατο να βρεθεί, ιδιαίτερος στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Για να πάρουν οι μαθητές μια επαρκή γέυση, θα πρέπει να λάβουν μέρος σε κάποιο πρόγραμμα σχολικών δραστηριοτήτων με θέμα την ισότητα, ετήσιας διάρκειας, στο οποίο να εργάζονται συστηματικά και σε εβδομαδιαία βάση. Στο πλαίσιο των μαθημάτων, το υλικό μπορεί να αξιοποιηθεί επιλεκτικά και αποσπασματικά. Επιπλέον, μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για την εκπόνηση δραστηριοτήτων, ανάλογα με τις ανάγκες και τις συνθήκες του διδακτικού τόπου και χρόνου”.

2.3 Βιβλίο- Φύλο και Νέα Επαγγέλματα

Στο πρώτο μέρος του βιβλίου εμπεριέχονται τέσσερις (4) μελέτες οι οποίες αναφέρονται στα ακόλουθα ζητήματα: στα νέα είδη επαγγελμάτων και γενικότερα στις αλλαγές που έχουν σημειωθεί τα τελευταία χρόνια στην αγορά εργασίας λόγω της κυριαρχίας των νέων τεχνολογιών και κατ' επέκταση της παγκοσμιοποίησης της γνώσης και της οικονομίας, στη συνεχιζόμενη ανισότητα (μέσα από την παρουσίαση στοιχείων) μεταξύ των δύο φύλων στην αγορά εργασίας, στη σωστή επιλογή σπουδών και επαγγέλματος από τους νέους ανθρώπους και ιδιαίτερα τις γυναίκες.

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου περιλαμβάνονται αναλυτικά στοιχεία-δεδομένα, που αφορούν τόσο στο φύλο όσο και στα νέα επαγγέλματα και τις μεταξύ τους αναπτυσσόμενες σχέσεις και επιρροές, συνεντεύξεις με γυναίκες που ασκούν επαγγέλματα μη παραδοσιακά για το φύλο τους, ασκήσεις ευαισθητοποίησης κτλ. Το συγκεκριμένο βιβλίο κρίθηκε ιδιαίτερα θετικά από τα Στελέχη Εκπαίδευσης. Χαρακτηριστικά, γράφουν στις εκθέσεις τους:

“Το υλικό συνδέει το ζήτημα της ισότητας με τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας στο πλαίσιο των σύγχρονων κοινωνικών, οικονομικών και τεχνολογικών δεδομένων και καταδεικνύει την ύπαρξη διακρίσεων εις βάρος των γυναικών στην εκπαίδευση, τόσο στην επιλογή σπουδών και επαγγέλματος όσο και στις προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης. Η αξιοποίηση του υλικού στην τάξη επιδιώκει να αναδείξει μύθους και στερεότυπα σχετικά με τα θεωρούμενα ανδρικά και γυναικεία επαγγέλματα, να κατατοπίσει και να ευαισθητοποιήσει εκπαιδευτικούς και μαθητές, αλλά και να προτείνει νέες επαγγελματικές διεξόδους στους μαθητές”.

“Όλες οι μελέτες του βιβλίου μπορούν να αξιοποιηθούν πρωτίστως από εκπαιδευτικούς που διδάσκουν ΣΕΠ, δίνουν όμως ερεθίσματα και σε εκπαιδευτικούς όλων των ειδικοτήτων για συζητήσεις και προβληματισμούς στη σχολική τάξη για την επίδραση

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

του φύλου στην επιλογή ακαδημαϊκών κατευθύνσεων και επαγγέλματος στη σύγχρονη αγορά εργασίας”

“Πολύ κατατοπιστικό εγχειρίδιο για τα θέματα/ζητήματα που πραγματεύεται. Επιπλέον, το υλικό του δευτέρου μέρους μπορεί να αποτελέσει ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για το σχεδιασμό εκπαιδευτικών παρεμβάσεων στο συγκεκριμένο τομέα τόσο στη δευτεροβάθμια όσο και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση”

Ορισμένες προτάσεις/επισημάνσεις που κάνουν σχετικά με το συγκεκριμένο βιβλίο είναι:

“θα ήταν χρήσιμο να παρουσιαστεί πιο διευρυμένο το φάσμα των νέων επαγγελματιών, συμπεριλαμβάνοντας και συγκεκριμένες εφαρμογές τους από γυναίκες (και άντρες) που ασκούν αυτά τα επαγγέλματα στην πράξη, έτσι όπως θα τις καταγράψουν οι μαθητές και οι μαθήτριες της διευρυμένης εφαρμογής, παίρνοντας οι ίδιοι/ες αυτή τη φορά τις συνεντεύξεις.”

“είναι περισσότερο προσαρμοσμένο στις ανάγκες του γυμνασίου παρά του δημοτικού σχολείου. Στις συνεντεύξεις θα ήταν καλό να περιλαμβάνονταν και άνδρες σε γυναικεία επαγγέλματα, ώστε να συμπληρωνόταν η εικόνα της αμφισβήτησης των στερεότυπων ρόλων και ως προς τα δύο φύλα”

2.4 Βιβλίο-Δοκίμια

Στο βιβλίο αυτό εμπεριέχονται δημοσιευμένες και αδημοσίευτες μελέτες, θεωρητικές και εμπειρικές, για σημαντικά ζητήματα ιστορικού και σύγχρονου ενδιαφέροντος και προβληματισμού αναφορικά με την έμφυλη διάσταση του εκπαιδευτικού θεσμού.

Τα Στελέχη Εκπαίδευσης στις εκθέσεις τους υπογραμμίζουν την επιστημονική επάρκεια των Δοκιμίων, τη σφαιρικότητα των θεμάτων στα οποία αναφέρονται και τη χρηστική τους αξία, τόσο για την πληρέστερη θεωρητική κατάρτιση των εκπαιδευτικών αναφορικά με τους άμεσους και έμμεσους τρόπους που το σχολείο συμβάλλει στη συντήρηση των έμφυλων ανισοτήτων, όσο και για την πρακτική στήριξή τους για υλοποίηση projects, παρεμβάσεων, έρευνας πεδίου κλπ. Ενδεικτικά αναφέρουν:

“Θεωρώ ότι ίσως είναι το μοναδικό βιβλίο στην ελληνική βιβλιογραφία που εμπεριέχει μελέτες και έρευνες που εξαντλούν σε ένα μεγάλο μέρος τη θεματική ενότητα “ισότητα των φύλων στην εκπαιδευτική διαδικασία”. Το περιεχόμενο του βιβλίου είναι πλούσιο σε ύλη και επιστημονικά τεκμηριωμένο, και θεωρώ ότι θα αξιοποιηθεί ιδιαίτερος από τους εκπαιδευτικούς και θα το χρησιμοποιήσουν ως στήριγμα τους στις διδακτικές τους παρεμβάσεις στο σχολείο”

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

“Συμπερασματικά τα δοκίμια είναι χρήσιμα για τη θεωρητική κατάρτιση των εκπαιδευτικών. Καλύπτουν θέματα φύλου, ανισότητας, σεξισμού, αναπαραγωγής των παραδοσιακών στερεοτύπων μέσα από τις υφιστάμενες δομές και την κρατούσα κλίμακα αξιών. Προσφέρουν χρήσιμα παραδείγματα επιστημονικών αναζητήσεων στους και στις εκπαιδευτικούς της τάξης σχετικά με τις πρακτικές και τους λόγους, μέσω των οποίων ο σχολικός μηχανισμός συντελεί στην αναπαραγωγή και συντήρηση των ασύμμετρων και εξουσιαστικών σχέσεων των φύλων. Πέρα από την ενημέρωση των εκπαιδευτικών, τα κείμενα των δοκιμίων προσφέρονται για αξιοποίηση στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες (π.χ. ανάθεση εργασιών στους μαθητές, υλικό για project κ.ά.). Τέλος, τα δοκίμια θα μπορούσαν να δώσουν «ιδέες» για έρευνα πεδίου σε διάφορα θέματα σχετικά με την ανισότητα, με πρωτοβουλία του εκπαιδευτικού και ενεργοποίηση των μαθητών”

“Συγκροτούν ένα πολύ αξιόλογο ερευνητικό -θεωρητικό και εμπειρικό- υλικό, το οποίο ενημερώνει και ευαισθητοποιεί πολύπλευρα τους εκπαιδευτικούς αναφορικά με τις πρακτικές με τις οποίες ο σχολικός θεσμός αναπαράγει και συντηρεί τις έμφυλες διακρίσεις σε πολλαπλά επίπεδα.”

2.5 Βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό (Φυλλάδια Συμπληρωματικά) για τα σχολικά εγχειρίδια μαθημάτων θεωρητικής και θετικής κατεύθυνσης

Τα συγκεκριμένα βιβλία αποτελούν ουσιαστικά ένα εργαλείο ανάλυσης των σχολικών εγχειριδίων από την οπτική του φύλου. Αναλυτικότερα, εμπεριέχεται η θεωρητική τεκμηρίωση της αναγκαιότητας ανάλυσης των σχολικών εγχειριδίων από την οπτική του φύλου, οι δείκτες/κατηγορίες ανάλυσης, ιδέες παρέμβασης για την αποδόμηση των σεξιστικών στερεοτυπικών αντιλήψεων/προτύπων που εξακολουθούν να εμπεριέχονται στα σχολικά εγχειρίδια καθώς και προτάσεις για υλικό που είναι δυνατόν να χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί κατά την υλοποίηση παρεμβάσεων. Τα βιβλία αξιολογήθηκαν με ιδιαίτερα θετικό τρόπο από τα Στελέχη Εκπαίδευσης. Εκτιμούν ότι αποτελεί ένα καινοτόμο και εναλλακτικό υλικό που στηρίζει αλλά και καλεί τους/ τις εκπαιδευτικούς να προσεγγίσουν θέματα που αφορούν στις έμφυλες κοινωνικές σχέσεις και να επιχειρούν την αποδόμησή τους χωρίς να αποκλίνουν από το αναλυτικό πρόγραμμα και ταυτόχρονα να εξασφαλίζουν την ενεργό συμμετοχή των μαθητών/ τριών. Επίσης, οι σαφείς οδηγίες που δίνονται για την υλοποίηση παρεμβάσεων από τους/τις εκπαιδευτικούς αποτελεί κίνητρο για την εφαρμογή τους στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ενδεικτικά αναφέρουν:

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

“Τα συμπληρωματικά φυλλάδια από το βοηθητικό υλικό είναι πολύ κατατοπιστικά στα παραδείγματα της ανάλυσης περιεχομένου που παραθέτουν. Δείχνουν καθαρά τι είδους υπόγειες και ύπουλες διαδρομές ακολουθούν τα στερεότυπα και οι σεξιστικές διακρίσεις και πόσο βαθιά μπορεί να κρύβονται μέσα στα αυτονόητα και στις παραδομένες δομές του κόσμου (και πρώτα απ’ όλα της γλώσσας) μέσα στις οποίες γεννιόμαστε και κινούμαστε. Οι αναλύσεις είναι πολύ λεπτές, τα παραδείγματα κακών πρακτικών και διατυπώσεων (τόσο από τα θετικής όσο και θεωρητικής κατεύθυνσης μαθήματα) πολύ χρήσιμα, και τα αντιπαραδείγματα που υποδεικνύουν θετικές συμπεριφορές και καλές χρήσεις της γλώσσας ακόμη πιο χρήσιμα!”

“Το σημαντικότερο όλων είναι ότι εφοδιάζουν τους/τις εκπαιδευτικούς με τα απαραίτητα ερευνητικά εργαλεία, έτσι ώστε να εντοπίζουν μόνοι/μόνες τους και από κοινού με τους μαθητές και τις μαθήτριά τους τα σεξιστικά στερεότυπα σε κάθε λογής εκπαιδευτικό -και όχι μόνο- υλικό με το οποίο έρχονται σε επαφή στο σχολείο αλλά και έξω από αυτό, σε όποια τάξη και όποιο θεματικό ή διαθεματικό γνωστικό αντικείμενο κι αν διδάσκουν, προς όφελος των μαθητών/τριών τους, των ιδίων, της σχολικής κοινότητας συνολικά και της κοινωνίας ευρύτερα”

“Είναι υλικό χρήσιμο για επισημάνσεις, εντοπισμό, προβληματισμό, συζήτηση, σχολιασμό, σύγκριση, ενημέρωση, ευαισθητοποίηση ώστε να ευνοείται η συστηματική εισαγωγή των σχετικών με τα φύλα θεμάτων στην εκπαιδευτική διαδικασία, να αποδομηθούν οι στερεοτυπικές αναφορές και πρότυπα, να διαφοροποιηθούν αρνητικές συμπεριφορές, να προωθηθούν οι αρχές της ισότητας στις κοινωνικές σχέσεις ανδρών και γυναικών”.

Οι προτάσεις/επισημάνσεις που κάνουν σχετικά με το συγκεκριμένο πακέτο βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού είναι:

“Να υπάρχουν ενδεικτικά παραδείγματα ανάλυσης και αντιμετώπισης του σεξισμού και στα σχολικά εγχειρίδια των Α’- Δ’ τάξεων του Δημοτικού ώστε να λειτουργούν υποστηρικτικά στα πρώτα βήματα εφαρμογής του υλικού και κυρίως υιοθέτησης της φιλοσοφίας του προγράμματος από τους εκπαιδευτικούς των συγκεκριμένων τάξεων, διότι θα καθιστούσε σ’ αυτούς πιο άμεσο το πεδίο υλοποίησης της αντισεξιστικής αγωγής στο σχολικό πρόγραμμα των δικών τους τάξεων, κάνοντας συγκεκριμένες αναφορές σ’ αυτό.”

“Οι αναφορές και τα παραδείγματα που ενδιαφέρουν την έρευνα, να είναι καταγεγραμμένα ανά μάθημα π. χ. όλες οι αναφορές ανά κατηγορία ανάλυσης (σελ.17) στο μάθημα της «Γλώσσας Ε’ τάξης» να είναι συγκεντρωμένες σε 2-3 σελίδες και όχι να ανατρέχει ο/η δάσκαλος/α σε όλο το φυλλάδιο να εντοπίζει τις αναφορές που ενδιαφέρουν το μάθημα της «Γλώσσας Ε’ τάξης”.

“Τα Συμπληρωματικά Φυλλάδια είναι ιδιαίτερα χρήσιμα στην καθημερινή εκπαιδευτική διαδικασία στο σχολείο. Θα ήταν χρήσιμη η δημιουργία αντίστοιχων φυλλαδίων και για τις άλλες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου”

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

... “προσεγγίσεις του τύπου π.χ. πόσοι άνδρες και πόσες γυναίκες συγγραφείς ανθολογήθηκαν στα βιβλία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας δεν είναι δόκιμες, δεδομένου ότι η ομάδα των συγγραφέων που προέβη σε αυτές τις ανθολογήσεις είχε να αποτυπώσει αντιπροσωπευτικά τη συγκεκριμένη εποχή με τη λογοτεχνική παραγωγή της”.

3. Ηλεκτρονικό υλικό

Το ηλεκτρονικό βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό περιλαμβάνει, όπως ήδη έχει αναφερθεί, δύο (2) πακέτα:

- Οπτικοακουστικό/ πολυμεσικό υλικό και
- Δικτυακό τόπο/ ιστοσελίδα www.isotita-epeaek.gr

3.1 Οπτικοακουστικό/ πολυμεσικό υλικό

Το οπτικοακουστικό/ πολυμεσικό υλικό περιλαμβάνει τρία(3) cd-rom και δύο dvd το περιεχόμενο των οποίων διαφοροποιείται ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία απευθύνεται. Έτσι, σε ό,τι αφορά στα cd-rom: ένα (1) απευθύνεται στο Νηπιαγωγείο, ένα (1) στο Δημοτικό-Γυμνάσιο και ένα (1) στο Γενικό Λύκειο-ΕΠΑ.Λ/ΕΠΑ.Σ. Σε ό,τι αφορά στα dvd το πρώτο με τίτλο “Τα κορίτσια, τα αγόρια, η Μπάρμπι και τα Μαθηματικά” απευθύνεται στις βαθμίδες Δημοτικού-Γυμνασίου και το δεύτερο με τίτλο “Κορίτσια και αγόρια αναζητούν την ισότητα”.

Στα cd-rom εμπεριέχεται όλο το έντυπο υλικό που εκπονήθηκε στα πλαίσια του Έργου, έτσι ώστε οι εκπαιδευτικοί να έχουν μια πανοραμική γνώση και ενημέρωση για το υλικό. Εμπεριέχεται, επίσης, εκτενής αρθρογραφία από τον ημερήσιο και περιοδικό τύπο, αποσπάσματα βιβλίων, βιβλιογραφία, φωτογραφικό υλικό, ηχητικά αρχεία και αρχεία video σχετικά με τη θεματική του φύλου, ταξινομημένα κατά θεματική ενότητα όπως π.χ., φεμινισμός, φύλο και επιστήμες, φύλο και αγορά εργασίας, λογοτεχνία, ΜΜΕ, σεξισμός στη γλώσσα κλπ.

Στα dvd εμπεριέχονται αποσπάσματα από κινηματογραφικές ταινίες ελληνικής και ξένης παραγωγής ή/και από ντοκυμαντέρ αναφορικά με κορυφαίες ιστορικές στιγμές του Γυναικείου Κινήματος, με την έμφυλη διάσταση της εκπαίδευσης, της επιστήμης και της απασχόλησης, σε αλλαγές των κανονιστικών προτύπων της θηλυκότητας και του ανδρισμού κλπ.

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

Οι απόψεις/κρίσεις των Στελεχών για το οπτικοακουστικό/ πολυμεσικό υλικό είναι ιδιαίτερα θετικές. Αναλυτικότερα, σχετικά με τα cd-rom επεσήμαναν τόσο την ποικιλία, τον πλούτο και την καταλληλότητα του υλικού για την ανάπτυξη ενός γόνιμου προβληματισμού των μαθητών/μαθητριών για τα έμφυλα κοινωνικά στερεότυπα όσο και τη φιλικότητα/ευκολία της χρήσης του. Ανάλογες απόψεις/κρίσεις εξέφρασαν και για τα δύο dvd. Ενδεικτικά ,έγραψαν:

«Το αξιοσημείωτο στην προσπάθεια αυτή είναι το γεγονός ότι εξαιτίας του μεγάλου εύρους των στοιχείων που περιλαμβάνονται στον οπτικό δίσκο, ο εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ανάλογα με το είδος του μαθήματος και την θεματική το αντίστοιχο «αφιέρωμα» που περιλαμβάνεται στο CD. Θα λέγαμε ότι έστω κι αν ακόμα υπήρχε μόνο αυτό θα ήταν ένα πολύ χρήσιμο και πρωτότυπο εργαλείο, που μπορεί να χρησιμοποιείται καθημερινά για την επίτευξη του συγκεκριμένου γνωστικού και κοινωνικού στόχου»

Περιέχει πλούσιο σε θεματικές περιοχές υλικό, άριστα κατανοημένο. Μπορεί να καταστεί χρήσιμος οδηγός για εκπαιδευτικούς και μαθήτριες/ές, συμβάλλοντας στην κατάλληλη επιλογή μη-σεξιστικού υλικού από τις/τους πρώτες/ους και στο σχεδιασμό, την πορεία και ολοκλήρωση των διαφόρων εργασιών από τις/τους δεύτερες/ους. Καλλιεργείται, ουσιαστικά μ' αυτόν τον τρόπο η αυτενέργεια των μαθητών/τριών.

Εξαιρετικά σκηνοθετημένο DVD στο οποίο χρησιμοποιούνται αποσπάσματα γνωστών ταινιών μέσα από τα οποία γίνεται κατανοητή η κατασκευή της ταυτότητας με βάση τους στερεοτυπικούς κοινωνικά κατασκευασμένους ρόλους των φύλων, η ιστορική διείσδυση της γυναίκας σε επαγγελματικούς χώρους που θεωρούνταν παραδοσιακά ανδρικοί. Περιλαμβάνει συνεντεύξεις γυναικών από το χώρο της δημόσιας ζωής. Υλικό που μπορεί να αξιοποιηθεί ποικιλοτρόπως στο πλαίσιο εκπόνησης σχεδίων εργασίας, αλλά και ως αφορμή για προβληματισμό και πρόκληση συζήτησης για θέματα ισότητας των δυο φύλων.

Μέσω της εύστοχης επιλογής αποσπασμάτων από ταινίες του ελληνικού και του ξένου κινηματογράφου, παλιές και νεότερες, παρουσιάζει απλά και παραστατικά πεποιθήσεις, αντιλήψεις, προκαταλήψεις, στερεότυπα. Περιλαμβάνει αναλύσεις, κρίσεις και σχόλια, που αποκαλύπτουν τα κοινωνικά στερεότυπα για τα φύλα. Προσεγγίζει το θέμα πολύπλευρα αναφερόμενη σε τομείς όπως: προσωπική και οικογενειακή ζωή - σώμα, παιχνίδια - επάγγελμα και πολιτική, τομείς όπου συνήθως εκδηλώνονται οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα για τα δύο φύλα. Αναφέρεται σε δυσκολίες που αντιμετώπιζε ή/και αντιμετωπίζει το γυναικείο φύλο και σε πρότυπα που προβάλλονταν άλλοτε και τώρα. Έμφαση δίδεται στην αλλαγή αυτών των προτύπων με το χρόνο και μάλιστα παρουσιάζονται και αντιπαραβάλλονται προβαλλόμενα πρότυπα για το ανδρικό και το γυναικείο φύλο και επιχειρείται η απομυθοποίηση και η αποδόμηση των κοινωνικών

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

στερεότυπων μέσα από εξηγήσεις και ερμηνείες για τη δημιουργία τους. Δεν αποφεύγει να αναφερθεί και στα πρότυπα για το ανδρικό φύλο ώστε η αντιπαραβολή να γίνεται εύκολα από τους μαθητές. Θίγει τις κυριότερες πτυχές διαφοροποίησης των δυο φύλων (κατά τη γνώμη μου τις πιο προσιτές και γνωστές στους μαθητές) απομυθοποιώντας τις με απλό και λογικό τρόπο. Γίνονται μάλιστα και συγκεκριμένες προτάσεις για αλλαγές προτύπων στο μέλλον και για τρόπους που ανατρέπουν τα στερεότυπα και αναδεικνύεται ο ρόλος της ενημέρωσης, της διαμόρφωσης προσωπικής άποψης και της αντίστασης σε αυτά.

Όσον αφορά το τεχνικό μέρος η διάρκειά της (23') είναι τόση όση χρειάζεται για να περάσει μηνύματα χωρίς να κουράσει τους μαθητές και να αφήσει διαθέσιμο χρόνο από τη διδακτική ώρα για περαιτέρω δραστηριότητες. Εξάλλου ο επιτυχής συνδυασμός σύντομων αλλά εύστοχα επιλεγμένων αποσπασμάτων και ο συνδυασμός πολλών μέσων και τεχνικών (ταινίες του κινηματογράφου, συνεντεύξεις επιτυχημένων επαγγελματικά γυναικών, κόμικς, αφήγησης, ντοκιμαντέρ κ.τ.λ.) την κάνουν μια ενδιαφέρουσα πηγή πληροφοριών, ιδεών, προτάσεων και θεμάτων για επεξεργασία. Η επιλογή ελληνικών και ξένων ταινιών δίνει έμμεσα τις διαστάσεις του θέματος παγκοσμίως, υποδεικνύοντας στα παιδιά ότι η διαφοροποίηση στην αντιμετώπιση των δυο φύλων δεν αποτελεί ελληνικό μόνο φαινόμενο

Για τα dvd ειδικά, κάποια από τα Στελέχη έκαναν ορισμένα αρνητικού τύπου σχόλια/επισημάνσεις όπως π.χ.

Τα αποσπάσματα των ταινιών περιλαμβάνουν χαρακτηριστικές συζητήσεις για τη θεματική του φύλου, αλλά δύσκολα μπορούν να χρησιμοποιηθούν αν ο/η εκπαιδευτικός δεν γνωρίζει όλο το έργο για να εντάξει τη σκηνή σε ένα συνολικό νοητικό πλαίσιο.

Βρίσκω κάπως αδύναμο το υλικό κυρίως επειδή στηρίζεται σε κινηματογραφικά πρότυπα ηρώων χωρίς παράλληλα να στηρίζεται σε αποδεικτικά στοιχεία ότι αυτά τα πρότυπα περνούν αυτούσια στο κοινό που απευθύνονται όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στις ίδιες τις ΗΠΑ από όπου κυρίως προέρχονται.

Ο βαθμός επίδρασης των προτύπων είναι αρκούντως χαώδης και περίπλοκο θέμα. Το συγκεκριμένο υλικό το αντιμετωπίζει επιδερμικά και μάλλον επιτόλαιο ως προς αυτό το σκέλος θεωρώντας ότι η απλή αντανάκλαση στη συνείδηση είναι επαρκής συνθήκη για καθοριστική επίδραση. Έχω την εντύπωση ότι η φιλοσοφία στην οποία στηρίζεται είναι ξεπερασμένη αφού είναι πια γνωστό ότι η συνείδηση δεν είναι μια απλή αντανάκλαση του εξωτερικού κόσμου αλλά περιέχει και άλλα δυναμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την «τελική» εικόνα.

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

3.2 Δικτυακός τόπος/ ιστοσελίδα

Στο δικτυακό τόπο/ ιστοσελίδα www.isotita-epeaek.gr έχει επίσης αναρτηθεί όλο το έντυπο υλικό που εκπονήθηκε στα πλαίσια του Έργου ,γενικές πληροφορίες για τη θεωρητική θεμελίωση και τους στόχους του Έργου κλπ, links. καθώς και υλικό παρόμοιο με εκείνο στο cd-rom, αλλά ωστόσο περισσότερο εμπλουτισμένο και επικαιροποιημένο δεδομένου ότι ένας δικτυακός τόπος παρέχει δυνατότητες εμπλουτισμού και επικαιροποίησης κατά τακτά διαστήματα. Κατά τις απόψεις των Στελεχών, η ιστοσελίδα προσφέρει πολλές γνώσεις για ένα ευρύ φάσμα θεμάτων σχετικά με τις έμφυλες κοινωνικές σχέσεις και μπορεί να λειτουργήσει ως πηγή άντλησης κάθε λογής υλικού από τους/τις εκπαιδευτικούς και τους/τις μαθητές /μαθήτριες για κάθε σχετικό θέμα που επεξεργάζονται στις τάξεις τους. Η ιστοσελίδα εντυπωσίασε τα Στελέχη τόσο με την ποικιλία του υλικού που είναι διαθέσιμο όσο και με τον τρόπο που έχει οργανωθεί. Επίσης, το πρόβλημα της μη έγκαιρης αποστολής και διάθεσης των φακέλων του υλικού σε σχολικές μονάδες σε κάποιες από τις περιοχές της χώρας φαίνεται ότι παρακάμφθηκε με τη βοήθεια της ιστοσελίδας καθώς οι εκπαιδευτικοί ανέτρεξαν σ' αυτή προκειμένου να ενημερωθούν και να γνωρίσουν το σχετικό υλικό. Παραθέτουμε, ενδεικτικά, χαρακτηριστικές απόψεις Στελεχών:

‘Η οργάνωση όλου αυτού του πακέτου και σε ηλεκτρονική μορφή πιστεύω ότι το καθιστά ένα δυναμικό εργαλείο στα χέρια των εκπαιδευτικών που θα είχαν τη διάθεση και το ενδιαφέρον να το επεξεργαστούν.

Πολύ φιλική προς το χρήστη, είναι εύστοχα και λειτουργικά σχεδιασμένη. Είναι η καλύτερη, νομίζω, σε σχέση τουλάχιστον με ό,τι γνωρίζω προσωπικά από προϊόντα του είδους αυτού. Είναι πραγματικά εκπληκτικός και ο όγκος των πληροφοριών που έχει ταξινομηθεί με πολύ λειτουργικό τρόπο στους χώρους αυτούς.

Η ιστοσελίδα με εντυπωσίασε για την ενημερωτική πληρότητά της, για το πόσο καλά οργανωμένη είναι, με θεματικές ενότητες που διευκολύνουν πολύ, ακόμη και τους μη εξοικειωμένους χρήστες, στην αναζήτηση πληροφοριών

Ωστόσο, οι δυνατότητες χρήσης/αξιοποίησης της ιστοσελίδας από το σύνολο των εκπαιδευτικών, όπως αναφέρεται στις εκθέσεις των Στελεχών, φαίνεται να περιορίζονται για τους ακόλουθους δύο λόγους α) επειδή μια μεγάλη μερίδα της εκπαιδευτική κοινότητας δεν είναι μέχρι σήμερα εξοικειωμένη με τη χρήση των νέων

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

τεχνολογιών και β) επειδή αρκετές σχολικές μονάδες δε διαθέτουν μέχρι σήμερα σύνδεση με το διαδίκτυο.

Από όσα αναφέρθηκαν μέχρις εδώ, έτσι όπως προκύπτουν από τις εκθέσεις που κατέθεσαν τα Στελέχη της εκπαίδευσης που συμμετείχαν στο Πρόγραμμα, το υλικό μελετήθηκε σχεδόν από όλους/ες. Παρόλο που κάποια από τα Στελέχη αναφέρθηκαν σε αδυναμίες/ελλείψεις διαφόρων πακέτων και διετύπωσαν προτάσεις για αλλαγές, επεκτάσεις και προσθήκες στο υλικό, σε γενικές γραμμές η αξιολόγηση του υλικού, όπως ήδη έχει αναφερθεί, ήταν θετική.

4. Τελική Φάση Υλοποίησης του Έργου: Διευρυμένη Εφαρμογή

4.1 Πραγματοποίηση συναντήσεων ενημέρωσης/διάχυσης του υλικού στην εκπαιδευτική κοινότητα

Στο σύνολό τους τα Στελέχη πραγματοποίησαν διευρυμένες ενημερωτικές συναντήσεις με τους/τις εκπαιδευτικούς και τους/τις διευθυντές/διευθύντριες των σχολείων στις περιφέρειες ευθύνης τους, ενώ κάποιοι/-ες πραγματοποίησαν επισκέψεις (συμπληρωματικά ή αποκλειστικά) σε σχολεία. Ο αριθμός των ενημερωτικών συναντήσεων ποικίλλει ανάλογα με: α) τη βαθμίδα εκπαίδευσης. Έτσι, τα Στελέχη Προσχολικής Αγωγής και Δημοτικής εκπαίδευσης πραγματοποίησαν περισσότερες συναντήσεις συγκριτικά με τα Στελέχη της Β΄/θμιας δεδομένου ότι είχαν στη διάθεσή τους και το Μάιο -Ιούνιο του 2008, ενώ τα περισσότερα Στελέχη της Β΄/θμιας, λόγω των εξετάσεων, άρχισαν τις συναντήσεις το Σεπτέμβριο. β) το μέγεθος της περιφέρειας ευθύνης των Στελεχών και κατ' επέκταση τον αριθμό των σχολικών μονάδων και των εκπαιδευτικών και τέλος γ) τη διασπορά των σχολικών μονάδων π.χ. νησιωτική χώρα.

Οι διαδικασίες και οι πρακτικές που ακολούθησαν οι περισσότεροι/ες ήταν: α) αποστολή ειδικού εγγράφου στις σχολικές μονάδες με το οποίο ενημέρωναν τους/τις εκπαιδευτικούς για την ύπαρξη και μελλοντική διάθεση έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού με στόχο την προώθηση της ισότητας των φύλων, υπογραμμίζοντας την κοινωνική αξία/αναγκαιότητά του και την παιδαγωγική του επάρκεια. β) οργάνωση, εντός του Σεπτεμβρίου, δίωρων

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

ενημερωτικών/επιμορφωτικών συναντήσεων, στη διάρκεια των οποίων έγινε παρουσίαση του υλικού. γ) παρουσίαση του υλικού και ενημέρωση γενικά για τους στόχους, την αναγκαιότητα χρήσης του κλπ στα πλαίσια της επιμόρφωσης στα Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα (ΠΕΚ) δ) συνεργασία με ένα συγκεκριμένο αριθμό σχολείων και εκπαιδευτικών για τη εφαρμογή του υλικού στις σχολικές τάξεις. Οι περισσότεροι/περισσότερες ενημέρωσαν τους Συλλόγους Διδασκόντων κατά τις προκαθορισμένες επισκέψεις τους στα σχολεία. Τέλος ορισμένοι/ορισμένες ενημέρωσαν τους/τις διευθυντές/τριες των σχολείων από τους/τις οποίους/ες ζητήθηκε να λειτουργήσουν ως πολλαπλασιαστές της ενημέρωσης.

Εξαιτίας του ιδιαίτερα πιεστικού χρονοδιαγράμματος καθώς και των λόγων που αναφέρθηκαν παραπάνω, οι πραγματοποιηθείσες συναντήσεις με εκπαιδευτικούς για τη διάχυση του υλικού είναι αριθμητικά περιορισμένες. Ωστόσο, τα περισσότερα Στελέχη, όπως γράφουν στις εκθέσεις τους, προτίθενται να συνεχίσουν τις διαδικασίες διάχυσης του υλικού στα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας στις περιοχές ευθύνης τους και μετά τη διαχειριστική λήξη του Έργου.

4.2 Υλοποίηση παρεμβάσεων από τους/τις εκπαιδευτικούς της τάξης με τη χρήση του υλικού

Για διάφορους, γραφειοκρατικούς κυρίως λόγους, οι σημαντικότεροι από τους οποίους ήταν η καθυστέρηση που σημειώθηκε στην έκδοση Υπουργικής Απόφασης τόσο για την έναρξη της Διευρυμένης Εφαρμογής του Έργου όσο και για την αποστολή του υλικού στις σχολικές μονάδες των διαφόρων βαθμίδων ανά την επικράτεια, περιορίστηκαν ασφυκτικά τα περιθώρια χρόνου για την υλοποίηση παρεμβάσεων από τους/τις εκπαιδευτικούς της τάξης με τη χρήση του υλικού μέχρι την προσδιορισμένη ημερομηνία της διαχειριστικής λήξης του Έργου, δηλαδή την 31 Οκτωβρίου, ημερομηνία κατά την οποία τα Στελέχη προβλεπόταν να έχουν αποστείλει τις τελικές εκθέσεις τους.

Κατά συνέπεια, στις εκθέσεις των Στελεχών δεν παρουσιάζεται μια ομοιόμορφη και σαφής εικόνα για τις παρεμβάσεις που υλοποίησαν οι εκπαιδευτικοί στις αίθουσες διδασκαλίας. Γενικά, φαίνεται ότι δεν έγινε παρόμοιος αριθμός

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

παρεμβάσεων σε όλες τις περιφέρειες, σε μερικές, μάλιστα, δεν έγιναν καθόλου, είτε γιατί οι εκπαιδευτικοί δεν ήταν πρόθυμοι/ες για κάτι τέτοιο, είτε γιατί ο χρόνος ενημέρωσής τους από τα Στελέχη και παραλαβής του υλικού του προγράμματος δεν επέτρεπε μια μετά γνώσεως του θέματος παρέμβαση στην τάξη. Παρόλα αυτά, αρκετά από τα Στελέχη, κυρίως της Προσχολικής και της Α΄/θμιας εκπαίδευσης, αναφέρουν έναν ικανοποιητικό για τα διαθέσιμα χρονικά περιθώρια αριθμό παρεμβάσεων.

Αξιίζει, νομίζουμε, να αναφερθεί ότι οι περισσότερες παρεμβάσεις που έγιναν πιστώνονται στις φιλότιμες προσπάθειες και στην κινητοποίηση των Στελεχών, οι οποίοι/ες για να υπερβούν τις δυσκολίες της καθυστέρησης αποστολής του υλικού στα σχολεία, αναπαρήγαγαν ένα μεγάλο μέρος του. Έτσι, π.χ. έκαναν εκτυπώσεις από την ιστοσελίδα του Έργου ή την παρουσίασαν λεπτομερειακά στους /στις εκπαιδευτικούς και συνέστησαν την αξιοποίηση της, φωτοτύπησαν σελίδες από τα διάφορα πακέτα του έντυπου υλικού ή/και έκαναν αντίγραφα του cd-rom και του dvd.

Από τις εκθέσεις των Στελεχών που αναφέρουν υλοποίηση παρεμβάσεων προκύπτει ότι η ανταπόκριση/υποδοχή του υλικού τόσο από τους/τις εκπαιδευτικούς όσο και από τους μαθητές και τις μαθήτριες ήταν στις πλείστες των περιπτώσεων θετική. Παραθέτουμε χαρακτηριστικά σχετικά αποσπάσματα:

Νηπιαγωγεία

«Οι γενικές εκτιμήσεις των νηπιαγωγών είναι ότι το υλικό που αφορά στο νηπιαγωγείο είναι πολύ ενδιαφέρον, παρέχει σημαντικές πληροφορίες και ιδέες και τα νήπια υποδέχτηκαν τις ανάλογες δραστηριότητες με ενθουσιασμό». Μερικές από τις αναφερόμενες παρεμβάσεις αφορούσαν σε θέματα όπως: «Οι γυναίκες στην ιστορία», «Οι ρόλοι των δύο φύλων», «Ο αγαπημένος μου ήρωας και η αγαπημένη μου ηρωίδα», «Έκφραση συναισθημάτων και φύλο», «Ρόλοι μέσα στην οικογένεια» κ.λπ.

Δημοτικά

-Την αντιμετώπισαν με δισταγμό και πολλές φορές έντονο αρνητισμό (περισσότερο τα αγόρια) αρχικά, στη συνέχεια όμως με περιέργεια και ενδιαφέρον που εξελίχτηκε σε γόνιμο διάλογο και προβληματισμό.

-Αντέδρασαν πολύ θετικά, όταν άκουσαν και έμαθαν για πρώτη φορά τη σημαντική και πολύπλευρη προσφορά της Ελληνίδας στην περίοδο της Κατοχής.

-Εξέλαβαν το σεξιστικό-όντως-λόγο των διδακτικών εγχειριδίων και τους διαμορφωμένους από την κοινωνία ρόλους ως κάτι φυσιολογικό, χωρίς να προβληματίζονται, να έχουν την αίσθηση της περιθωριοποίησης ή να εκφράζουν την επιθυμία για διαφοροποίηση και αλλαγή(τα κορίτσια). Δημιουργήθηκε, μάλιστα, κλίμα έντασης αλλά και απομόνωσης-διάκρισης από το σύνολο της τάξης, απέναντι σε μία μαθήτρια με διαφορετική άποψη.

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

-Τα κορίτσια, τις περισσότερες φορές, συμμετείχαν δείχνοντας ζωηρό ενδιαφέρον.
-Τα αγόρια αναγνώρισαν υπεροχή των κοριτσιών σε επίπεδο νοητικών ικανοτήτων, την αδυναμία εκδήλωσης της οποίας αιτιολόγησαν ως έλλειψη τόλμης - από την πλευρά των κοριτσιών - στις διαπροσωπικές τους σχέσεις και λειτουργίες.
-Οι αντιδράσεις των παιδιών ήταν αυτές που ξάφνιασαν τους/τις εκπαιδευτικούς. Αρκετοί/ες ανέφεραν ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες ενδιαφέρθηκαν ιδιαίτερα για τις διακρίσεις των δύο φύλων και συμμετείχαν με ζήλο στη συζήτηση. Δεν περίμεναν πως θα τους ενδιέφερε τόσο το θέμα και πώς θα αναζητούσαν τα γιατί των διαφορών. Μόνον ένας εκπαιδευτικός τόνισε πως δεν θα πρέπει να μεγαλοποιούμε το θέμα, διότι μπορεί να ψάχνουμε διαφορές εκεί που δεν υπάρχουν. Ωστόσο, αξίζει να τονιστεί πως δημιουργήθηκε ένα πολύ καλό κλίμα συζήτησης μεταξύ των εκπαιδευτικών που εφάρμοσαν το υλικό και εξέφρασαν την επιθυμία να έχουν την ευκαιρία για ανταλλαγή απόψεων και σε άλλες συναντήσεις, αφού εφαρμόσουν και άλλα φύλλα από το υλικό του προγράμματος.

Β' θέμα

«Η γενική εκτίμηση μου για την υποδοχή της παρέμβασης από την πλευρά των μαθητών/τριών είναι ότι: (α) Έδειξαν ενδιαφέρον να πλοηγηθούν και να συλλέξουν στοιχεία από την ιστοσελίδα www.isotita-ereaeek.gr, (β) ανταποκρίθηκαν θετικά στην ανάλυση των συγκεκριμένων θεμάτων και έδειξαν προθυμία για την υλοποίηση των φύλλων εργασίας και (γ) καλλιεργήθηκαν ευκαιρίες επικοινωνίας και αποκτήθηκαν δεξιότητες συνεργασίας»

4.3 Δυσκολίες κατά την υλοποίηση της Διευρυμένης Εφαρμογής

Δυσκολίες κατά την υλοποίηση της Διευρυμένης Εφαρμογής του Έργου προέκυψαν σε όλες τις περιοχές. Είχαν σχέση κυρίως με την εξαιρετικά περιορισμένη και μάλλον ακατάλληλη χρονική περίοδο υλοποίησής της, καθώς και με τις αντιστάσεις των εκπαιδευτικών τόσο για τα ζητήματα του φύλου όσο και για την υλοποίηση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνεται στις εκθέσεις των περισσότερων Στελεχών, το περιορισμένο χρονοδιάγραμμα καθιστούσε πρακτικά αδύνατη κάθε σοβαρή προσπάθεια. Μάλιστα, η συγκεκριμένη χρονική περίοδος, δηλαδή η έναρξη της σχολικής χρονιάς, κρίνεται ως η πλέον ακατάλληλη:

-Η μεγαλύτερη δυσκολία ήταν ο αγώνας δρόμου για να προλάβουμε τις προθεσμίες. Η αδυναμία να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους αυτοί που ανέλαβαν την ευθύνη της διακίνησης του υλικού προς τα σχολεία, περιόρισε κατά πολύ τον χρόνο που μπορούσε να διατεθεί για παρουσίαση του εκπαιδευτικού υλικού και αξιοποίησή του από τους εκπαιδευτικούς.

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ)

-Το χρονικό διάστημα κατά το οποίο καλούνταν οι εκπαιδευτικοί να προχωρήσουν σε παρεμβάσεις δεν ήταν το καταλληλότερο, επειδή κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς δεν είναι τόσο εύκολο να δοθεί προτεραιότητα σε εφαρμογή καινοτομικών προγραμμάτων. Τέλος της προηγούμενης σχολικής χρονιάς με τα σχολεία να βρίσκονται σε περίοδο εξετάσεων – αρχή της νέας σχολικής χρονιάς, όταν όλοι/ες ήσαν απασχολημένοι/ες με την κατανομή των ωρών και τον προγραμματισμό των μαθημάτων.

-Εκπαιδευτικοί με πολιτικά αρνητική στάση προς την Ευρωπαϊκή Ένωση εξέθεταν επιχειρήματα τα οποία έστρεφαν τη συζήτηση προς κατευθύνσεις που συνέδεαν το ζήτημα των φύλων με την κοινωνική και οικονομική πολιτική στο χώρο της Ε.Ε.

-Παρατηρήθηκε μια διάχυτη καχυποψία του τύπου «...κονδύλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα απορροφηθούν όπως, όπως και μετά τίποτα...» που ενισχύθηκε από το γεγονός της καθυστέρησης στη διανομή του υλικού αλλά και των στενών χρονικών πλαισίων που τέθηκαν όσον αφορά την εφαρμογή δραστηριοτήτων και την παράδοση των ημερολογίων παρεμβάσεων. Η καχυποψία αυτή απευθύνεται και σε εμάς τους/τις σχολικούς/ές συμβούλους και ελπίζουμε ότι θα αμβλυνηθεί εφόσον καταδειχθεί ότι το ενδιαφέρον μας δεν εξαντλείται στο τυπικό μέρος των παραδοτέων αλλά αφορά στο ουσιαστικό, στη συνεχή, δηλαδή, αξιοποίηση του υλικού μακροπρόθεσμα.

Επιπλέον, οι μαθητικές καταλήψεις του Οκτωβρίου σε ένα μεγάλο αριθμό σχολείων της Β/βάθμιας και οι πιθανές αντιδράσεις από τους γονείς για την εισαγωγή των θεμάτων αυτών στην καθημερινή διδασκαλία- κυρίως στα νηπιαγωγεία αλλά και στα δημοτικά- επέτειναν περαιτέρω τις δυσκολίες υλοποίησης της Διευρυμένης Εφαρμογής.

Οπωσδήποτε, οι δυσκολίες αυτές ήταν ως ένα βαθμό αναμενόμενες και βεβαίως κάθε άλλο παρά στερούνται ουσίας. Ωστόσο, συχνά λειτουργούν ως προσχήματα για τη διαιώνιση και τη νομιμοποίηση της παραδοσιακής εκπαιδευτικής αδράνειας. Έτσι, συχνά προβάλλονται αταβιστικά δυσκολίες όπως οι παραπάνω, ή το άγχος για την κάλυψη της ύλης ή ο καταγιγισμός προγραμμάτων κλπ.

Σε αρκετές, επίσης, εκθέσεις αναφέρεται ως δυσκολία η μη πρόβλεψη «κινήτρων», υπονοώντας, εμμέσως πλην σαφώς, κάποια χρηματική αμοιβή για τους/τις εκπαιδευτικούς. Οι αναφορές στη συγκεκριμένη δυσκολία είναι ιδιαίτερα απογοητευτικές διότι, παρά τις ομολογουμένως ισχνές οικονομικές απολαβές των εκπαιδευτικών, υποδηλώνει μάλλον «αντίσταση» σε μια προσπάθεια αποδόμησης της έμφυλης και απαξιοτικής για το γυναικείο φύλο κυρίαρχης ιδεολογίας, παρά έναν ορθολογικό και αποτελεσματικό τρόπο επίλυσης οικονομικών ζητημάτων. Πολύ

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

εύστοχα, άλλωστε, ορισμένα Στελέχη στις εκθέσεις τους μεταθέτουν τον προβληματισμό από τα «τεχνικά» εμπόδια/δυσκολίες στις «αντιστάσεις» των εκπαιδευτικών, θέτουν “το δάχτυλο επί των τύπων των ήλων” και επισημαίνουν αυτήν ακριβώς την κυρίαρχη σεξιστική ιδεολογία που διαποτίζει τις καθημερινές παιδαγωγικές πρακτικές των εκπαιδευτικών και καθιστά συχνά ατελέσφορες ή/και ανενεργές τις συναφείς προσπάθειες παρέμβασης. Ενδεικτικό των αντιστάσεων των εκπαιδευτικών και ταυτόχρονα μια δυσκολία κατά την υλοποίηση της Διευρυμένης Εφαρμογής αποτελεί το γεγονός ότι υπήρξαν κάποιες περιπτώσεις, ελάχιστες βέβαια, που οι εκπαιδευτικοί είχαν αναστολές να συμπληρώσουν τα ημερολόγια παρεμβάσεων, επειδή τα αντιμετώπισαν ως μορφή αξιολόγησης του έργου τους. Οι αντιστάσεις των εκπαιδευτικών διαφαίνονται στα ακόλουθα αποσπάσματα από τις εκθέσεις των Στελεχών:

-Πολλοί εκπαιδευτικοί θεώρησαν πολυτέλεια την αφιέρωση διδακτικού χρόνου για θέματα σχετικά με τα φύλα ιδιαίτερα των μεγαλύτερων τάξεων του Δημοτικού λόγω των αυξημένων απαιτήσεων που εγείρουν τα νέα διδακτικά εγχειρίδια

-Ο βομβαρδισμός με προτάσεις εφαρμογής εκπαιδευτικών προγραμμάτων και η άρνηση των εκπαιδευτικών να θέσουν την ισότητα των φύλων ως πρώτη διδακτική προτεραιότητα. Ως εκ τούτου επιλέγουν άλλα θέματα (περιβάλλον, τέχνη, λογοτεχνία) για το σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

-Από τους εκπαιδευτικούς που ανέλαβαν Ε' και Στ' τάξεις αρκετοί είναι άντρες. Κάποιοι από αυτούς έχουν διαφορετική άποψη από αυτήν που κυριαρχεί στο υλικό, κάποιοι άλλοι θεωρούν ότι δε μπορούν να το υποστηρίξουν και οι περισσότεροι χρειαζόταν δική μου προτροπή και ενθάρρυνση. Σε μία περίπτωση η παρέμβαση σχεδιάστηκε βήμα – βήμα με δική μου συνεργασία. Σε μία άλλη που ο εκπαιδευτικός θεώρησε ότι το θέμα δεν ενδιαφέρει τα παιδιά, προκλήθηκε από μένα να μου το αποδείξει. Πήγα στην τάξη του και εφόρμωσα το φύλλο εργασίας 48 που του είχα προτείνει νωρίτερα. Τα παιδιά συμμετείχαν με ενδιαφέρον και δήλωσαν ότι θέλουν να συνεχίσουν την ενασχόληση με το ζήτημα.

4.4 Προτάσεις των Στελεχών

Οι προτάσεις που κατέθεσαν τα Στελέχη είναι αρκετές και αναδεικνύουν το ενδιαφέρον τους για την επιτυχία και την αποτελεσματικότητα του Έργου τόσο μεσοπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα. Οι περισσότερες από τις προτάσεις εστιάζονται αφενός στη βελτίωση και στον εμπλουτισμό του παραχθέντος υλικού

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

και αφετέρου στη συνέχιση των δράσεων διάχυσης του υλικού και κυρίως στήριξης και ενθάρρυνσης των εκπαιδευτικών στη χρήση και αξιοποίηση του στα πλαίσια της καθημερινής εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Οι προτάσεις σχετικά με τη βελτίωση και τον εμπλουτισμό του παραχθέντος υλικού έχουν ήδη αναφερθεί προηγουμένως κατά την παρουσίαση των διαφόρων πακέτων του υλικού και την αξιολόγησή τους και σίγουρα θα ληφθούν υπόψη σε ενδεχόμενη επικαιροποίησή τους μελλοντικά.

Κοινή πρόταση και θέση των Στελεχών είναι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση δράσεων ενημέρωσης/επιμόρφωσης τόσο όλων των Στελεχών όσο και των εκπαιδευτικών της τάξης στη θεματική “Εκπαίδευση και Φύλο”. Επιμόρφωση/ευαισθητοποίηση, δηλαδή, της εκπαιδευτικής κοινότητας αναφορικά με το ρόλο και τη συμβολή του σχολείου στην αναπαραγωγή και στη συντήρηση των παραδοσιακών κοινωνικών σεξιστικών στερεοτύπων αλλά και με τις δυνατότητες του σχολείου και, κυρίως, των ίδιων των εκπαιδευτικών να παρεμβαίνουν εναλλακτικά. Δηλαδή, προς την κατεύθυνση αποδόμησης των έμφυλων στερεοτύπων και προώθησης της ισότητας των φύλων.

Γενικά, εκτιμούν ότι παρά τις δυσκολίες και τις αντιστάσεις που παρατηρήθηκαν, κατά τις διαδικασίες διάχυσης και χρήσης του υλικού, είναι κρίσιμης σημασίας το γεγονός ότι το ζήτημα της ισότητας των φύλων τέθηκε προς συζήτηση οργανωμένα και συστηματικά στον εκπαιδευτικό χώρο και ότι οι ίδιοι/ίδιες άρχισαν να στοχάζονται για τη διάσταση του φύλου. Οι εκπαιδευτικοί που ήταν ήδη ευαισθητοποιημένοι/ες ήταν περισσότερο έτοιμοι/ες να αναπροσαρμόσουν τις πρακτικές τους. Εκτιμάται, λοιπόν, ότι το βάρος πλέον πρέπει να δοθεί στην επιμόρφωση των ίδιων των εκπαιδευτικών, με στόχο τόσο την ευαισθητοποίησή τους για το ζήτημα της ισότητας των φύλων, όσο και κυρίως την ανάπτυξη δεξιοτήτων για την υλοποίηση παρεμβάσεων με στόχο την αποδόμηση των έμφυλων στερεοτύπων. Με βάση τα παραπάνω, όλα ανεξαιρέτως τα Στελέχη προτείνουν τη συνέχιση του Έργου στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» του ΕΣΠΑ. Αρκετά, επίσης, προτείνουν την ένταξη και την αξιοποίηση του υλικού στα πλαίσια της επιμόρφωσης των εν ενεργεία και των νεοδιοριζόμενων εκπαιδευτικών στα πλαίσια της επιμόρφωσης στα ΠΕΚ.

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

Προτείνεται, επίσης, η δημιουργία ειδικού τμήματος ή μόνιμης ομάδας εργασίας στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.) για την προώθηση θεμάτων σχετικά με την ισότητα των φύλων. Αντίστοιχο τμήμα θα μπορούσε να δημιουργηθεί και στις Διευθύνσεις Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στο ΥΠΕΠΘ και κατ' επέκταση αποκεντρωμένες σχετικές δομές σε Νομαρχιακό επίπεδο όπως είναι λ.χ. οι δομές για την Αγωγή Υγείας, την Περιβαλλοντική εκπαίδευση κλπ. Τα συγκεκριμένα τμήματα και οι δομές θα υποστηρίζουν και θα κατευθύνουν την υλοποίηση σχολικών δραστηριοτήτων για την ισότητα των φύλων σε μόνιμη βάση, αντίστοιχα με αυτές που υλοποιούνται και αφορούν στο περιβάλλον, στην αγωγή υγείας κ.ά.

Αρκετά Στελέχη, επίσης, προτείνουν τη διοργάνωση τοπικών σεμιναρίων με τη συμμετοχή επιμορφωτή/τριας από την επιστημονική ομάδα του Έργου, προκειμένου να υπάρχει πληρέστερη γνώση του θέματος και, κατ' επέκταση, αποτελεσματικότερη ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών στην εφαρμογή του προγράμματος.

Είναι, νομίζουμε, ενδιαφέρον ότι σχεδόν όλα τα Στελέχη προτείνουν όχι μόνον να μη διακοπεί η λειτουργία της ιστοσελίδας του Προγράμματος αλλά να εμπλουτίζεται διαρκώς. Επίσης, να δημιουργηθεί μια τράπεζα υλικού στην οποία εκπαιδευτικοί να έχουν τη δυνατότητα να καταθέτουν τη δουλειά τους (π.χ. σχέδια εργασίας) ή υλικό που έχουν συλλέξει σχετικό με τους σκοπούς του Προγράμματος (π.χ. φωτογραφίες). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε μια έκθεση:

«Θα μπορούσαν π.χ. να αναρτηθούν εργασίες, δραστηριότητες, projects και άλλες μορφές δράσεων από τις σχολικές μονάδες και τους/τις εκπαιδευτικούς που θα δραστηριοποιηθούν. Έτσι θα εμπλουτισθεί το υλικό και με παραδείγματα από την εφαρμογή του. Αυτό ίσως να αποτελέσει κίνητρο για τη χρήση/αξιοποίηση του υλικού και γενικότερα για ενασχόληση με το συγκεκριμένο πρόγραμμα από ολοένα και περισσότερους/περισσότερες εκπαιδευτικούς».

Ενδιαφέρουσα, επίσης, είναι η πρόταση που διατυπώνεται σε μια άλλη έκθεση:

Καλό θα ήταν, εκτός από το τρίπτυχο ενημερωτικό φυλλάδιο σχετικά με το έργο και τα αναμενόμενα οφέλη, να υπάρξει ένα ακόμα που θα απευθύνεται στους εκπαιδευτικούς με τίτλο «Γιατί να ασχοληθώ με το θέμα;». Θα αναφέρει τους σκοπούς και τους τρόπους χρήσης, ότι δεν είναι ξεχωριστό μάθημα, δεν είναι υποχρεωτική η χρήση του, και θα τονίζει ότι δεν επιθυμούμε να κλειστεί σε μία βιβλιοθήκη. Ένα φυλλάδιο με μεγάλα γράμματα και λίγες παραγράφους, διαβάζεται πιο εύκολα και

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

μπορεί να προκαλέσει το ενδιαφέρον του/της εκπαιδευτικού πολύ περισσότερο από τα βιβλία που καλείται να ξεφυλλίσει.

Επίλογος- Προτάσεις

Βασικός στόχος του Έργου "**Παραγωγή βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού για την εισαγωγή θεμάτων σχετικά με τα φύλα στην εκπαιδευτική διαδικασία**", όπως υποδηλώνεται από τον τίτλο του και όπως έχει ήδη αναφερθεί, ήταν η εκπόνηση βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού για την προώθηση της ισότητας των φύλων στην εκπαιδευτική διαδικασία και μέσω αυτής στην ευρύτερη κοινωνία.

Με δεδομένο ότι η προώθηση και η επίτευξη της ισότητας των φύλων υπονομεύεται και σε μεγάλο βαθμό ακυρώνεται κυρίως εξαιτίας της συντήρησης και αναπαραγωγής των παραδοσιακών έμφυλων στερεοτύπων, στα διάφορα πακέτα του υλικού εμπεριέχεται αφενός ένα μεγάλο μέρος από τη σχετική θεωρητική και εμπειρική μελέτη και αφετέρου δραστηριότητες, ασκήσεις ευαισθητοποίησης, προτάσεις και ιδέες παρέμβασης στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας που είναι δυνατό να συμβάλουν στην αποδόμηση και σταδιακά στην εξάλειψή τους.

Ωστόσο, η αποδόμηση και η εξάλειψη των παραδοσιακών έμφυλων στερεοτύπων απαιτεί και προϋποθέτει οι εκπαιδευτικές αυτές παρεμβάσεις με τη χρήση του υλικού να είναι συστηματικές, συνεχείς, θεμελιωμένες και να αποτελούν ένα αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας αλλά και γενικότερα της εσωτερικής εκπαιδευτικής πολιτικής των σχολικών μονάδων.

Αυτό με τη σειρά του απαιτεί και προϋποθέτει την επιμόρφωση/ευαισθητοποίηση των Στελεχών Εκπαίδευσης, ώστε να εντάσσουν την οπτική του φύλου στις συμβουλευτικές τους δραστηριότητες και να υποστηρίξουν ενεργά τους/τις εκπαιδευτικούς στην αξιοποίηση του παραχθέντος υλικού στην εκπαιδευτική διαδικασία. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζονται καλύτερες προϋποθέσεις, ώστε η οπτική του φύλου να αναδεικνύεται συστηματικά στα "επεισόδια" της καθημερινής εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η ενημέρωση/ ευαισθητοποίηση των 296 Στελεχών Εκπαίδευσης για τους στόχους του Έργου, το περιεχόμενο των διαφόρων πακέτων του έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού και τους τρόπους χρήσης/αξιοποίησής του στην εκπαιδευτική

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

διαδικασία, έτσι όπως έγινε στα πλαίσια Ημερίδων κατά τη Διευρυμένη φάση υλοποίησης του Έργου, αποδείχτηκε ως ένα μεγάλο βαθμό αποτελεσματική τόσο για τη διάχυση του υλικού στο διδακτικό προσωπικό των διαφόρων βαθμίδων όσο και για την υποστήριξη/καθοδήγησή του στη χρήση του. Έτσι, παρά τις δυσκολίες που προέκυψαν κυρίως εξαιτίας των χρονοβόρων γραφειοκρατικών διαδικασιών του ΥΠΕΠΘ που είχαν ως αποτέλεσμα την καθυστέρηση της διανομής και διάθεσης του υλικού στις σχολικές μονάδες αλλά και τον ασφυκτικά περιορισμένο χρόνο υλοποίησης της Διευρυμένης εφαρμογής, τα περισσότερα από τα Στελέχη προέβησαν σε ενέργειες διάχυσης του υλικού, των στόχων του και των τρόπων αξιοποίησης του από τους/τις εκπαιδευτικούς.

Σε αρκετές περιπτώσεις Στελεχών, ωστόσο, η όλη συμμετοχή και εμπλοκή τους στο συγκεκριμένο Έργο αποπνέει και χαρακτηρίζεται από μια διεκπεραιωτική λογική μάλλον, παρά από μια εσωτερικευμένη στρατολόγηση ή ενδιαφέρον για το ζήτημα προώθησης της ισότητας των φύλων μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σε αρκετές, άλλωστε, περιπτώσεις οι αναφερόμενες τεχνικού χαρακτήρα δυσκολίες σχετικά με διαδικασίες διάχυσης του υλικού και υλοποίησης παρεμβάσεων με τη χρήση του, είναι πιθανό να συνδέονται με τις αντιστάσεις των Στελεχών για το ζήτημα προώθησης της ισότητας των φύλων. Οι σχετικές αντιστάσεις ήταν, οπωσδήποτε, δύσκολο να εκφραστούν ρητά στο πλαίσιο ενός έργου το οποίο υλοποιήθηκε ακριβώς για το στόχο αυτό.

Γενικά, τα δεδομένα τόσο από την Πιλοτική όσο και από τη Διευρυμένη εφαρμογή του Έργου στις σχολικές μονάδες των διαφόρων βαθμίδων οδηγούν στη διαπίστωση ότι στο βαθμό που η προώθηση της ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση και μέσω της εκπαίδευσης στην ευρύτερη κοινωνία αποτελεί πραγματικό και ουσιαστικό στόχο της εκπαιδευτικής πολιτικής του ΥΠΕΠΘ, επείγουν τα ακόλουθα:

α) επιμόρφωση των Στελεχών Εκπαίδευσης και των εκπαιδευτικών στη θεματική του φύλου με συστηματικό και συνεχή τρόπο. Η επιμόρφωση μόνο στα πλαίσια Ευρωπαϊκών προγραμμάτων, παρά τα θετικά αποτελέσματα της, ωστόσο δεν παύει να είναι αποσπασματική. Μια περισσότερο αποτελεσματική διαχείριση και αντιμετώπιση του συγκεκριμένου ζητήματος, κατά την προσωπική μας άποψη αλλά

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.)

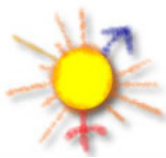
και κατά την άποψη όλων σχεδόν των Στελεχών, έτσι όπως διατυπώνεται στις εκθέσεις τους, θα ήταν η ένταξη της επιμόρφωσης στη θεματική του φύλου στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» του ΕΣΠΑ καθώς και στα πλαίσια της προβλεπόμενης εισαγωγικής επιμόρφωσης των νεοδιοριζομένων εκπαιδευτικών στα ΠΕΚ.

β) χρήση και αξιοποίηση των διαφόρων πακέτων του έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού, που εκπονήθηκε στα πλαίσια του Έργου 4.1.1.δ., ως διδακτικού/επιμορφωτικού υλικού σε όλες τις μορφές και τύπους επιμόρφωσης των Στελεχών εκπαίδευσης και των εκπαιδευτικών.

γ) θεσμοθέτηση και λειτουργία ειδικών δομών/τμημάτων σε κεντρικό επίπεδο, δηλαδή στο ΥΠΕΠΘ και στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, καθώς και αποκεντρωμένες δομές ανά Διεύθυνση Α΄/θμιας και Β΄/θμιας εκπαίδευσης αντίστοιχα και ανάλογα με τις δομές για άλλα ζητήματα όπως π.χ. για την αγωγή υγείας και τον επαγγελματικό προσανατολισμό. Οι δομές αυτές θα αποτελούν μια μορφή παρατηρητηρίου παρακολούθησης της ισότητας των φύλων στο χώρο της εκπαίδευσης και θα έχουν την ευθύνη καθοδήγησης και στήριξης των εκπαιδευτικών στην υλοποίηση παρεμβάσεων για την αποδόμηση των έμφυλων στερεοτύπων των μαθητών/μαθητριών.

Το υλικό, που εκπονήθηκε στα πλαίσια του Έργου 4.1.1.δ., όσο άρτιο και να είναι, είναι δυνατό να μείνει αναξιοποίητο στα ράφια των σχολικών βιβλιοθηκών ή στα γραφεία του διδακτικού προσωπικού αν δεν συνεχιστούν οι δράσεις διάχυσής του στην εκπαιδευτική κοινότητα και η επιστημονικά τεκμηριωμένη ανάδειξη της αναγκαιότητας χρήσης του στην καθημερινή διδακτική πράξη.

Η διασφάλιση υλοποίησης τέτοιων δράσεων έχει πολλές πιθανότητες να συμβάλει σε μια δικαίωση της μεγάλης προσπάθειας που καταβλήθηκε από όλες τις ομάδες-επιστημονική, ερευνητική, γραμματειακή- για τη εκπόνηση των διαφόρων πακέτων του έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού καθώς και σε μια δικαίωση του χρηματικού κόστους υλοποίησης του Έργου.

Παραγωγή Βοηθητικών
Εκπαιδευτικών Υλικών για
την Εισαγωγική Θεμάσιου
Σχετικά με τα Φύλα στην
Εκπαιδευτική Διαδικασία

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΠΨ
ΤΟΜΕΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

..... Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ) .....

Τα μέλη της επιτελικής μονάδας του Έργου

Ελένη Μαραγκουδάκη

Δεληγιάννη-Κουϊμτζή Βασιλική

Μαυρογιώργιος Γιώργος